

Tavoitteena ehyt kasvun ja oppimisen polku - Yhteistyökäytännöt Porvoon esiopetuksessa

Tiinariitta Nyman

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Tavoitteena ehyt kasvun ja oppimisen polku
- Yhteistyökäytänteet Porvoon esiopetuksessa
Tiinariitta Nyman**

Tiinariitta Nyman
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Kesäkuu, 2019 2019

Tiinariitta Nyman

Tiinariitta Nyman

Vuosi 20192019

Sivumäärä 51

Nykyisin ajatellaan, että elämänmittaisen opinpolun alkupiste on varhaiskasvatuksessa, josta esiopetuksen kautta siirrytään perusopetukseen. Esiopetus, vaikka onkin oma itsenäinen ja tärkeä vaiheensa lapsen elämässä, toimii linkkinä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen rajapinnalla. Tässä opinnäytetyössä tarkastelen porvoalaisen esiopetuksen yhteistyötä analysoimalla sekä esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmia että esiopetuksessa työskentelevien varhaiskasvatuksen opettajien haastatteluja. Tämän kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on saada lisää tietoa Porvoon varhaiskasvatuksessa toteutettavasta esi- ja perusopetuksen yhteistyöstä sekä huoltajien osallisuudesta siinä.

Opinnäytetyössä käsittelen aluksi varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen jatkumoa niitä ohjaavien asiakirjojen perusteella. Siirtymät varhaiskasvatuksesta ja varhaiskasvatuksesta ovat merkittäviä muutoksia pienen lapsen elämässä ja niiden huolellinen suunnittelu ja toteutus mahdollistavat lapsen kasvun ja oppimisen polulle eheän jatkumon. Siirtymävaiheet ovat haasteellinen elämäntilanne koko perheelle ja huoltajien osallisuus niissä on ensiarvoisen tärkeää. Opetushallituksen laatimat ohjaavat asiakirjat nostavat tavoitteeksi yhtenäisen toimintakulttuurin luomisen varhaiskasvatukselle ja perusopetukselle, mikä omalta osaltaan helpottaa siirtymävaiheita. Tämä opinnäytetyö on toteutettu Porvoon varhaiskasvatuksessa, joten kuvaan teoreettisessa viitekehyksessä myös porvoolaista esiopetusta.

Esi- ja perusopetuksen yhteistyön tavoitteet ovat esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmista keräämäni aineistoni perusteella toimintakulttuuriin, kasvatusyhteisöjen vuorovaikutukseen tai toimintaympäristöön liittyviä. Toimintakulttuuriin liittyviä tavoitteita ovat erilaisten toimintakulttuurien tunnistaminen ja yhteisten suuntaviivojen etsiminen, yhtenäisten ohjaavien asiakirjojen hyödyntäminen, kaksikielisyyden vaaliminen sekä toimintarakenteisiin liittyvä suunnittelu. Kasvatusyhteisöjen vuorovaikutuksellisia tavoitteita ovat yhteistyön suunnittelu ja yhteisöllisyys ja toimintaympäristöön liittyvä tavoite on tilojen käytön suunnittelu. Esi- ja perusopetuksen yhteistyö toteutuu tilojen käyttöön liittyvänä toimintana sekä joko oppilaiden, henkilökunnan tai huoltajien toimintana. Tilojen käyttöön liittyvää toimintaa on yhteisissä tiloissa kohtaaminen. Oppilaiden toiminta on erittäin monipuolista muodostuen kummitoiminnasta, yhdessä vietettävistä juhlista, liikunnallisista tapaamisista esi- ja perusopetuksen kesken sekä koulun tutustumispäivästä. Henkilökunnan toiminta painottuu yhteistyön suunnitteluun ja kehittämiseen sekä tiedonkulun varmistamiseen. Huoltajien osallisuudessa keskeisiä ovat kasvatusyhteistyö ja yhteisöllisyyden vahvistaminen. Nämä toteutuvat esiopetuksen arjessa vanhempainilloissa, päivittäisissä kohtaamisissa, LEOPS-keskusteluissa ja muissa yhteistyöpalaverissa.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että tärkeimpiä kehittämiskohteita ovat yhteistyön dokumentoinnin kehittäminen, säännölliset esi- ja perusopetuksen yhteistyön toiminnan rakenteisiin määritellyt suunnittelupalaverit sekä huoltajien osallisuuden entistä määrätietoisempi huomioiminen.

Asiasanat: Esi- ja perusopetuksen yhteistyö, huoltajien osallisuus esiopetuksen yhteistyössä, Porvoon varhaiskasvatus

Tiinariitta Nyman

Co-operational practices in pre-primary education in the city of Porvoo

Year	20192019	Pages	51
------	----------	-------	----

Early childhood education is the starting point of the lifelong learning in a person's life. Pre-primary education is part of early childhood education and can be seen as a link to basic school, even though it is an independent period in child's life. This project focuses on co-operational practices in pre-primary education in order to analyse the co-operation plans of pre-primary education and basic education. Early education teachers were interviewed to get information of the participations of parents. This study uses a qualitative approach.

At first the continuum of early childhood education, pre-primary education and basic education is introduced. The transition from early childhood education to basic education is a significant change in child's life and needs to be carefully planned. The transition is a challenging period in life for the whole family and it is extremely important that the caregivers can also take part in it. The guiding documents of Finnish National Agency for Education say that it is advisable for fluent transition to have similar ways of acting in both early childhood education and in basic education.

The targets in co-operation between pre-primary education and basic education deal with ways of acting, the interaction and the operating environment. It is important to identify different kind of procedures and look for mutual guidelines, utilize the guiding documents together, cherish the bilingual culture (Finnish and Swedish) and plan functional structures together. There is versatile co-operation between pupils of pre-primary education and basic education, for example expeditions, parties, and sporting events. They also meet in mutual rooms, such as the school lunch room and corridor on daily basis. The caregivers are also considered in co-operation in every possible way.

The main conclusion of the study is that the most important targets of development are the documentation of the co-operation, regular planning and better consideration of the caregivers.

Keywords: The co-operation between pre-primary education and basic education, early childhood education in Porvoo, participation of caregivers in pre-primary education

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Esiopetus osana oppimisen polkua	7
2.1	Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus.....	7
2.2	Siirtymät varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksesta	9
2.3	Huoltajien osallisuus siirtymissä.....	11
2.4	Esi- ja perusopetuksen toimintakulttuurit.....	13
2.4.1	Toimintakulttuuri	14
2.4.2	Esi- ja perusopetuksen erilaiset toimintakulttuurit.....	15
2.4.3	Esi- ja perusopetuksen toimintakulttuurien yhdenmukaistaminen	16
3	Porvoolainen esiopetus.....	17
4	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat	19
4.1	Tutkimuksen tavoite.....	19
4.2	Tutkimusmenetelmät ja aineiston hankinta.....	20
4.3	Aineiston analyysi.....	21
5	Esi- ja perusopetuksen yhteistyön tavoitteet	22
5.1	Toimintakulttuuriin liittyvät tavoitteet.....	23
5.2	Kasvatusyhteisöjen vuorovaikutukselliset tavoitteet.....	26
5.3	Toimintaympäristöön liittyvät tavoitteet.....	28
6	Esi- ja perusopetuksen yhteistyö toimintana	28
6.1	Tilojen käyttöön liittyvä yhteistyö.....	29
6.2	Yhteistyö oppilaiden toimintana	29
6.2.1	Koulukummitoiminta	30
6.2.2	Juhlat.....	30
6.2.3	Liikunnalliset tapaamiset	31
6.2.4	Muu toiminta.....	32
6.2.5	Koulun tutustumispäivä	33
6.3	Yhteistyö henkilökunnan toimintana	34
6.4	Yhteistyö huoltajien osallisuuden kannalta	35
7	Huoltajien osallisuuden huomioiminen yhteistyössä	35
7.1	Kasvatusyhteistyö huoltajien osallisuutena	37
7.2	Yhteisöllisyyden vahvistaminen huoltajien osallisuutena.....	40
8	Johtopäätöksiä ja yhteenvetoa	42
9	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	48
10	Pohdintaa	49

1 Johdanto

Varhaiskasvatus aloittaa lapsen elämänmittaisen oppimisen polun. Tämän pitkän polun varrella ihminen kohtaa useita muutoksia, joista osa on pienempiä, osa suurempia. Kaikkein suurin muutos pienelle lapselle on se, kun hän siirtyy kotoa varhaiskasvatukseen. Seuraavien vuosien aikana hän saattaa vaihtaa päiväkodissa ryhmää tai omaan, tuttuun ryhmään tulee uusia lapsia tai aikuiset vaihtuvat. Todennäköisesti seuraava suurempi siirtymä oppimisen polulla on esiopetuksen ja sen jälkeen peruskoulun aloitus. Esiopetusvuosi on oma merkittävä kokonaisuutensa lapsen opintiellä ja samalla se toimii nivelvaiheena ja linkkinä peruskoulun suuntaan.

Opetushallituksen asiakirjat; Varhaiskasvatuksen perusteet, Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sekä Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet pyrkivät omalta osaltaan luomaan lapsen oppimisen polusta mahdollisimman eheän antamalla ohjeet paikallisia suunnitelmia varten, joiden perusteella varhaiskasvatusta, esiopetusta ja perusopetusta kunnissa toteutetaan. Näissä asiakirjoissa ohjeistetaan myös yhteistyökäytänteistä eri nivelvaiheiden välillä. Siirtymät varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen ovat erittäin merkittäviä tapahtumia lapsen elämässä ja niiden huolellinen valmistelu kaikki osapuolet huomioiden sujuvoittaa näitä isoja muutoksia

Esi- ja perusopetuksen sujuva yhteistyö mataloittaa koulunaloituksen kynnyistä puolin ja toisin; esioppilaiden ei tarvitse niin paljon jännittää kouluun menoa ja opettajat ovat jo saaneet tutustua etukäteen tuleviin oppilaisiinsa ja heidän perheisiinsä. Mitä paremmin suunniteltua nivelvaiheen yhteistyö on, sitä enemmän siitä hyötyvät kaikki osapuolet. Yhteistyötä suunniteltaessa on syytä pitää mielessä sen tavoitteellisuus. Tarkoituksena on mahdollistaa lapselle hyvä ja sujuva siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen. Avainasemassa on perheiden osallisuuden huomioiminen. Osallisuuden kokemukset syntyvät arjen tilanteissa, joissa perheitä kohdataan. Lasten ja heidän vanhempiensa kunnioittava ja arvostava kohtaaminen on henkilökunnan vastuulla. (Peters 2015, 3.)

Olen työskennellyt liki kymmenen vuoden ajan porvoalaisessa varhaiskasvatustyössä, Hintahaaran päiväkodissa, jossa olen useita vuosia toiminut varhaiskasvatuksen opettajana esikoulussa. Työssäni olen jo monen vuoden ajan saanut osallistua esi- ja perusopetuksen nivelvaiheen yhteistyön suunnitteluun, toteutukseen ja kehittämiseen. Kiinnostukseni tätä aihetta kohtaan nousee siis omasta työstäni. Lisäksi olen toiminut viime syksystä lähtien Porvoon Varhaiskasvatuksen työryhmän jäsenenä pohtien varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyön kehittämistä ja se on antanut minulle uutta intoa ja näkemystä syventyä yhteistyöhön liittyvien kysymysten tarkasteluun.

Tässä opinnäytetyössä olen pyrkinyt Porvoon esi- ja alkuopetusyksiköiden yhteistyösuunnitelmia tarkastelemalla ja esiopetuksen varhaiskasvattajia haastatteleamalla selvittämään, minkälaisia yhteistyökäytänteitä toteutetaan kotikaupunkini esiopetuksessa. Kyseessä on kvalitatiivinen tutkimus, jossa on tarkoituksena saada vastaus tutkimuskysymyksiin, minkälaisia yhteistyön muotoja toteutetaan Porvoon esiopetuksessa esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmien valossa sekä miten huoltajien osallisuus näkyy esiopetuksessa.

2 Esiopetus osana oppimisen polkua

Tämän luvun tarkoituksena on rakentaa opinnäytetyölleni teoreettista viitekehystä. Aluksi kerron esiopetuksen mielenkiintoisesta sijainnista varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen rajakohdassa. Sen jälkeen tarkastelen varhaiskasvatuksessa tapahtuvia siirtymiä ja huoltajien osallisuutta niissä. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen toimintakulttuurit poikkeavat toisistaan monella tapaa, mikä asettaa siirtymälle esiopetuksesta alkuopetuksen puolelle omat haasteensa. Käsitteelenkin tämän luvun lopuksi toimintakulttuureiden erilaisuuteen liittyviä kysymyksiä.

2.1 Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus

Nykyään ajatellaan, että ihmisen elämän mittainen oppimisen polku alkaa jo varhaislapsuudessa. Aloittaessaan varhaiskasvatuksessa lapsi astuu osaksi yhteisuntamme institutionaalista kasvatus toimintaa. Varhaiskasvatuslaki määrittelee varhaiskasvatukseen osallistumisen lapsen oikeudeksi ja kunnalla on velvollisuus järjestää varhaiskasvatuspaikka kaikille halukkaille. Huoltajat luonnollisesti päättävät siitä, milloin lapsi aloittaa varhaiskasvatuksen. (Eerola-Pennanen, Vuorisalo & Raittila 2017, 26.).

Esiopetus sijaitsee varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välimaastossa. Se on oma itsenäinen ja tärkeä vaiheensa lapsen elämässä ja esiopetusvuoden aikana lapsi vähitellen kasvaa koulu-laiseksi. Oman kokemuksen mukaan esikoululaiset ovat elokuussa esikoulun alettua vielä pikkulapsia, jotka tarvitsevat paljon tukea monissa toimissaan. Joka kevät siinä maaliskuun paikkeilla huomaan, että vähitellen vuoden mittaan on tapahtunut jälleen kasvun ihme ja elokuussa esikoulunsa aloittaneista ihmisen taimista on kasvanut pikkuhiljaa koulutulokkaita, jotka ovat valmiita aloittamaan peruskoulun oppilaina.

Varhaiskasvatuksesta säädetään varhaiskasvatustulaisissa, jonka mukaisesti varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta. Lain mukaan ”varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.” (L 540/2018, 1/17.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on kaikkea varhaiskasvatustoimintaa ohjaava asiakirja, jonka Opetushallitus on Varhaiskasvatustulain perusteella laatinut. Varhaiskasvatussuunnitelma on kolmitasoinen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on valtakunnallinen asiakirja, jonka pohjalta laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa otetaan huomioon paikalliset erityispiirteet ja pedagogiset painotukset. Jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatustulosyksikössä yhdessä lapsen huoltajien kanssa oma varhaiskasvatussuunnitelma (Lapsen Vasu), jonka lähtökohtana ovat lapset etu ja tarpeet ja johon kirjataan tavoitteet pedagogiselle toiminnalle. (Opetushallitus 2018, 3-6.)

Varhaiskasvatus on nykyisin hallinnollisesti opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuudessa, mikä on varmasti ollut omiaan vakiinnuttamaan varhaiskasvatusta asemaa osana elinikäisen oppimisen polkua. Se, että enää ei puhuta pelkästä päivähoitosta, vaan varhaiskasvatus aletaan nähdä keskeisenä ja itsessään arvokkaana ympäristönä on nostanut varhaiskasvatusta arvostusta. (Ahonen 2017, 15.)

Esiopetuksen asema on mielenkiintoinen, sillä se on osa varhaiskasvatusta, mutta sitä säätelee perusopetuslaki. Kuten muutkin Opetushallituksen asiakirjat, myös esiopetusta ohjaava esiopetussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Valtakunnallinen esiopetussuunnitelman perusteet määrittelee esiopetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä toimii perustana paikallisille opetussuunnitelmille, joiden mukaan esiopetusta järjestetään yksikkötasolla. Esiopetuksessa oleville lapsille laaditaan yksilölliset oppimisen suunnitelmat (LEOPS). (Opetushallitus 2014a, 8-9.)

Esiopetuksen lähtökohtana on, että jokainen lapsi nähdään arvokkaana ja jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja nähdä päivittäin. Jokainen lapsi on yksilö ja juuri omanlaisenaan yhteisön merkittävä jäsen. Esikoulu on yhden vuoden mittainen ja se ajoittuu viimeiselle vuodelle varhaiskasvatusta, juuri ennen oppivelvollisuuden alkua. Lapset siis siirtyvät yleensä esikouluun sinä vuonna, kun täyttävät kuusi vuotta. Esiopetusikäinen lapsi elää tärkeää elämänvaihetta varhaiskasvatusta ja perusopetukseen siirtymisen välillä ja hänelle tulee taata oikeus hyvään esiopetusvuoteen, jolloin hän saa leikin ja toiminnallisuuden keinoin harjoitella eri tiedon- ja taidonaloja sekä sosiaalisia taitoja monipuolisissa ja turvallisissa oppimisympäristöissä. (Opetushallitus 2014a, 14-15.)

Toisin kuin varhaiskasvatus, on esiopetus nykyään velvoittava. Tämä tarkoittaa sitä, että huoltajan vastuulla on, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuten huolehtii siitä, että lapsi saavuttaa esiopetuksen tavoitteet. Esiopetusta järjestetään 20 h viikossa ja se on perheelle ilmaista. Sen lisäksi lapsi voi osallistua tarpeen mukaan esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, joka on maksullista. Esiopetuksen järjestäminen on kunnan velvollisuus. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa sanotaan, että esiopetusta voidaan järjestää koulussa tai päiväkodeissa (Opetushallitus 2014a, 12.). Uusi varhaiskasvatustalaki toi muutoksia päiväkodin henkilökunnan nimikkeisiin ja koulutusvaatimuksiin. Monessa kunnassa on käynnissä vielä siirtymävaihe, mutta virallisesti päiväkodissa työskentelee nykyisin varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja sekä varhaiskasvatuksen lastenhoitajia (L540/2018).

Opetushallitus on laatinut perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet-asiakirjan perusopetuslain ja -asetuksen sekä tavoitteet ja tuntijaon määrittävän valtioneuvostoasetuksen pohjalta. Samalla tavoin kuin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa myös perusopetuksessa valmistellaan perusteiden pohjalta paikallinen opetussuunnitelma. Valtakunnallinen Opetushallituksen ohjeistus takaa yhdenvertaisen peruskouluopetuksen toteutumisen maassamme. (Opetushallitus 2014b, 7.)

Perusopetuksen lähtökohtana on näkemys oppijasta yksilönä, jonka henkilökohtaiset oppimisen edellytykset ohjaavat opetuksen järjestämistä. Oppiminen on kokonaisvaltainen prosessi, jossa yksilön kasvu yhteisöllisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen mahdollistetaan. (Nyyssölä & Vitikka 2013, 7.)

2.2 Siirtymät varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksesta

Ihmisen elämän varrella tapahtuu monenlaisia ja -tasoisia siirtymiä kaikissa elämän vaiheissa, jo aivan varhaislapsuudessa. Oikeastaan kaikki muutokset ovat eräänlaisia siirtymiä, sillä jokaisen muutoksen jälkeen joudumme siirtymään hieman toisenlaiseen elämänvaiheeseen verrattuna entiseen. Tässä työssä puhuttaessa varhaiskasvatuksen siirtymistä tarkoitetaan suurehkoja siirtymiä kuten siirtymää varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen. Muitakin siirtymiä varhaiskasvatuksessa toki tapahtuu kuten varhaiskasvatuksen aloittaminen, ryhmän vaihtaminen ja henkilökunnan vaihtuminen.

Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat jatkumon, joka on alku lapsen elinikäisen oppimisen polulle. Että nämä siirtymät vaiheesta seuraavaan sujuisivat suotuisimmalla mahdollisella tavalla, on sekä varhaiskasvatuksen että esi- ja perusopetuksen henkilöstön syytä tuntea toistensa toimintatapoja. (Opetushallitus 2018, 15.) Yleensä päiväkodeilla ja

kouluilla on vakiintuneita toimintamalleja siirtymien varalle eikä ongelmia synny, mutta mahdollisilla ongelmilla saattaa tutkimusten valossa olla kauaskantoisia vaikutuksia oppilaan myöhemmällä opintiellä (Soini, Pyhältö & Pietarinen 2013, 6). Siirtymä varhaiskasvatuksesta esikouluun on lapsen mittakaavassa erittäin merkittävä, sillä oman varhaiskasvattajakokemukseni mukaan lapset lataavat paljon odotuksia esiopetusvuodelle. Omassa yksikössäni siirtymisen päiväkodin puolelta esikouluun tarkoittaa myös fyysistä siirtymistä samaan rakennukseen koulun kanssa, mikä lapsen ajatusmaailmassa varmasti merkitsee sitä, että on jo melkein koululainen.

Lapset aloittavat esiopetuksen yleensä sinä vuonna, kun täyttävät kuusi vuotta ja seuraavana vuonna lähtevät peruskoulun ensimmäiselle luokalle. Tämä siirtymä on merkittävä, ei vaan koulukkaalle itselleen, vaan koko perheelle. Lapselle se merkitsee fyysistä muutosta (eskarivuonna yleensä kasvetaan reilusti pituutta) ja sosiaalista muutosta; koulunaloitus usein muokkaa sosiaalisia suhteita. Uusi rooli koululaisena tuntuu vastuulliselta. Vanhemmat alkavat nähdä lapsensa jo isona, onhan tämä koululainen uusine reppuineen. Vanhemmuus tuntuu muuttuvan, sillä kavereiden merkitys lasten elämässä kasvaa eikä lapsen päivittäisistä kuulumisista saakaan enää samanlaista raporttia halutessaan kuin vielä hetki sitten esikoulun henkilökunnalta. (Soini, Pyhältö & Pietarinen 2013, 8.)

Esikoululaisten tilanne vaihtelee paljon eri esikouluissa ja myös saman esikoulun sisällä. On aivan eri asia, onko lapsi siirtynyt saman tutun lapsiryhmän mukana varhaiskasvatuksesta esiopetukseen kuin että lapsella olisi jo ennen esikoulun alkua takanaan useita siirtymiä. Osa lapsista tulee esikouluun suoraan kotoa, mikä tarkoittaa lapsen kannalta sitä, ettei hänellä ole etukäteen välttämättä lainkaan kokemusta siitä, minkälaista on toimia päivittäin lapsiryhmän jäsenenä kasvatusinstituutiossa. Lapsen sosiaalinen asema voi muodostua esikoulussa erilaiseksi sen mukaan, osallistuuko hän vain neljän tunnin maksuttomaan esiopetukseen vai osallistuuko hän myös täydentävään varhaiskasvatukseen. Sosiaalisten suhteiden kannalta tämä on merkittävää. (Karikoski & Tiilikka 2017, 89.)

Osa esiopetusyksiköistä sijaitsee päiväkodin yhteydessä ja osa taas koulun yhteydessä. Tämä vaikuttaa merkittävästi siirtymään sekä varhaiskasvatuksesta esikouluun että esikoulusta perusopetukseen. Päiväkodin yhteydessä ja koulun yhteydessä toimivat esikoulut ovat kasvuympäristöinä varsin erilaiset. (Karikoski & Tiilikka 2017, 89.) Päiväkodin yhteydessä toimivan esikoulun kohdalla voitaisiin ajatella, että siirtymä esikoulusta koulun puolelle koetaan suuremmaksi kuin sellaisessa esikoulussa, joka jo valmiiksi sijaitsee koulun kanssa samoissa tiloissa. Koulun yhteydessä toimivassa esikoulussa tulevat koululaiset ovat päässeet jo tutustumaan ihmisiin, toimintatapoihin ja toimintaympäristöihin.

Hannele Karikoski on tutkinut koulunaloitusta ekologisena siirtymänä perustaen työnsä Bronfenbrennerin ekologiseen teoriaan. Tutkimusaineistonsa hän keräsi haastattelemalla koulunsa

aloittavien lasten vanhempia. Tutkimuksessaan hän tarkasteli kasvuympäristön kulttuurista muutosta. Haastatteluissa vanhemmat kuvasivat lapsen kasvuympäristön muutosta ja liittivät muutoksen lapsessa tapahtuvaan muutokseen, kun lapsi vähitellen kasvoi esikoululaisesta koulunaloittajaksi. Yksi tutkimuksen merkittävin tulos olikin koulunaloittajan roolin löytyminen. Roolimuutos oli vähäisin ja sopeutuminen helpointa niillä esikoululaisilla, jotka olivat olleet esikouluvuotensa esi- alkuopetuksen yhdysluokalla ja näin koko esikouluvuoden saaneet tutustua koulun toiminta- ja kasvuympäristöön. Vastaavasti työläintä sopeutuminen koululaisen rooliin oli niillä koulukkailla, jotka olivat käyneet esikoulun päiväkodin yhteydessä. (Karikoski 2008, 5.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa edellytetään varhaiskasvatustoiminnan systemaattista arviointia. Arvioinnin on tarkoitus toimia lähtökohtana varhaiskasvatuksen kehittämisellä tavoitteenaan lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. (Opetushallitus 2018, 56.) Varhaiskasvatuksen laadun arviointia suorittaa Kansallisen koulutuksen arviointikeskus eli Karvi. Se tarjoaa arvioinnin pohjaksi indikaattorit, jotka kuvaavat toiminnan tavoitetasoa. Indikaattorien tehtävänä on mahdollistaa varhaiskasvatuksen arvioinnille kansallisesti yhtenäiset toimintatavat ja periaatteet. Siirtymää käsittelevässä indikaattorissa painotetaan suunnittelun merkitystä, että lapsen oppimisen polku muodostuisi sujuvaksi ja tasa-arvoiseksi jatkumoksi. Pedagogisen toiminnan tasolla korostetaan kaikkien osapuolten; lasten huoltajien, sekä varhaiskasvatuksen että perusopetuksen ammattilaisten, välistä yhteistyötä, kuitenkin niin, että vastuu toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta on henkilökunnalla. (Vlasov, Salminen, Repo, Karila et al. 2018, 12,71.)

2.3 Huoltajien osallisuus siirtymissä

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö luo lapselle eheän kasvuympäristön yhdistäen lapsen erilaiset kasvuympäristöt, kodin ja varhaiskasvatuksen tai perusopetuksen. Kasvatuskumppanuudesta puhuttaessa tarkoitetaan sekä institutionaalisen kasvuympäristön että kodin yhteistä vastuunottamista lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyen kuitenkin siten, että huoltajien kohtaaminen on ammatti-ihmisen vastuulla. (Karila 2011, 91-92.) Perheet ovat kovin erilaisia ja heidän kokemuksensa maamme kasvatusinstituutioista vaihtelevat suuresti. Perheiden moninaisuus tulee ottaa huomioon sensitiivisesti yhteistyötilanteissa. Jokaisen perheen kanssa on tavoitteena luoda luottamuksellinen suhde, joka mahdollistuu positiivisen vuorovaikutuksen kautta. Erityisesti silloin, kun huoltajien kanssa suunnitellaan lapsen kasvun ja oppimisen tukea, on työntekijöiden varattava riittävästi aikaa keskustelutilanteisiin. (Opetushallitus 2014b, 25.)

Lapsen siirtyminen varhaiskasvatuksesta perusopetukseen merkitsee suuria muutoksia koko perheelle. Mitä huolellisemmin siirtymää pohjustetaan ja suunnitellaan, sitä suotuisammin se todennäköisesti sujuu. Siirtymävaiheen keskiössä on lapsi ja hänen hyvinvointinsa, kehityksensä ja oppimisensa tukeminen sekä huoltajien vanhemmuuden tukeminen. Ammattilaisen näkökulmasta siirtymät ovat kasvatustyön haasteita. (Karikoski & Tiilikka 2017, 93-94.)

Esittelen seuraavassa Karikosken ja Tiilikan laatiman siirtymävaiheiden toteuttamisohjelman, joka perustuu tutkimustietoon sekä uusiin opetussuunnitelmiin. Siirtymävaiheiden toteuttamisohjelma on laadittu kaikkia siirtymiä silmällä pitäen, mutta kirjoitan ohjelman auki käsitellen sitä esikoulun ja perusopetuksen siirtymävaiheen näkökulmasta, sillä juuri siihen siirtymään keskityn tässä opinnäytetyössä. Karikoski ja Tiilikka nostavat keskiöön perheen osallisuuden ja siirtymävaiheen suunnittelun perheen lähtökohdista käsin. Aikomukseni on tarkastella omaa tutkimusaineistoani tämän jaottelun mukaisesti ja pyrkiä löytämään sieltä näitä samoja elementtejä.

Siirtymävaiheen toteuttamisohjelman mukaiset onnistuneen siirtymän ainekset:

- Perheen ja henkilöstön tutustuminen toisiinsa
- Lapsen ja huoltajien tutustuminen uuteen kasvuympäristöön
- Huoltajien ja lapsen osallisuus
- Lapsen kasvun ja oppimisen jatkumo
- Työelämän tuki huoltajien ja esikoulun tai koulun kasvatusyhteistyön toteuttamisessa
- Kasvatusyhteistyö huoltajien osallisuutena

(Karikoski & Tiilikka 2017, 93-94).

Sekä esikoululaisen että hänen perheensä kannalta on tärkeää, että he tutustuvat etukäteen tulevaan opettajaan ja muuhun henkilökuntaan sekä esikoulussa että peruskoulussa. Näin luodaan pohja alkavalle yhteistyölle. Kun opettaja on saanut kasvot, on lapsen helpompi alkaa sopeutua uuteen rooliinsa. Vaikka lapsen tiedot siirretään päiväkodista esiopetukseen ja esiopetuksesta koululle siirtopalaverissa siltä osin kuin jokaisen lapsen kohdalla on tämän huoltajien kanssa sovittu, tulee huoltajille tarjota myös mahdollisuus heidän näin halutessaan siirtää etukäteistieto lapsestaan itse. (Karikoski & Tiilikka 2017, 93.)

Lapsen ja huoltajien tutustuminen uuteen kasvuympäristöön helpottaa luonnollisesti siirtymävaihetta. Jos perhe tietää etukäteen lapsen tulevan koulun, valitaan esikoulu sen mukaan, että sieltä lähtee muitakin lapsia samaan kouluun. Esiopetuksesta järjestetään

tutustumiskäyntejä kouluun mahdollisuuksien mukaan esikouluvuoden aikana. Tällöin usein on sovittu etukäteen myös tavat, jolla eskarilaisten huoltajat pääsevät tutustumaan tulevaan kouluun kasvuympäristönä ja toimintakulttuurina. Tutuus lisää sekä koulukkaiden että vanhempien turvallisuuden tunnetta. Joskus esimerkiksi muuton vuoksi lapsi joutuukin aloittamaan koulun aivan toisaalla kuin alun perin luultiin. Myös silloin tulee perheelle taata mahdollistua tutustua lapsen uuteen kasvuympäristöön. Voitaisiin jopa ajatella, että tällaisessa tilanteessa perhe tarvitsee vielä enemmän huomiota ja tukea. (Karikoski & Tiilikka 2017, 93.)

Siirtymäprosessin suunnitteluvaiheessa tulee huomioida huoltajien ja lapsen osallisuus. Aina tulee pitää mielessä se, että huoltajat ovat lapsensa elämän parhaat asiantuntijat ja tämän asetelman julkituominen siirtymäprosessin aikana lisää huoltajien osallisuuden kokemusta. Lapsi pystyy kokemaan osallisuutta huoltajiensa tukemana siirtymäprosessin aikana. Osallisuus toteutuu myös huoltajien ja lapsen mahdollisuutena arvioida siirtymäprosessia ja näin osallistua yksikön toimintakulttuurin kehittämiseen. (Karikoski & Tiilikka 2017, 93.)

Lapsen kasvun ja oppimisen jatkumo on selkeä valtakunnallisiin varhaiskasvatusta ja perusopetusta ohjaaviin asiakirjoihin kirjattu tavoite. Esiopetuksessa laaditaan jokaisesta lapsesta yhteistyössä hänen huoltajiensa kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Tämän LEOPS-lomakkeen osana on tiedonsiirtolomake, joka keväällä täytetään yhdessä huoltajien kanssa. Siinä sovitaan ne asiat, jotka lapsesta siirretään esiopetuksen taholta koulun tietoon. (Karikoski & Tiilikka 2017, 94.)

Karikoski ja Tiilikka peräänkuuluttavat työelämän tukea ja joustoja, jotta huoltajien kasvatusyhteistyö esikoulun tai koulun kanssa mahdollistuisi työpäivän aikana. (Karikoski & Tiilikka 2017, 94.). Halusin esitellä kirjoittajien laatiman siirtymävaiheiden toteuttamisohjelman kokonaisuudessaan ja sen vuoksi otin mukaan myös tämän osuuden ohjelmasta, vaikka se ei tämän opinnäytetyön aihepiiriin liitykään.

Kasvatusyhteistyön edellytys on huoltajien osallisuuden toteutuminen. Lapsen huoltajat ovat hänen ensisijaiset kasvattajansa ja esiopetuksen ja perusopetuksen henkilökunnan tehtävänä on tukea huoltajia näiden kasvatustehtävässä. Lapsen hyväksi työskentelevien ammattilaisten on aina syytä pitää mielessä huoltajien osallisuuden mahdollistaminen. (Karikoski & Tiilikka 2017, 94.)

2.4 Esi- ja perusopetuksen toimintakulttuurit

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen toimintakulttuurit ovat lähtökohtaisesti erilaiset. Seuraavaksi kerron toimintakulttuureista aluksi yleisellä määritelmätasolla ja sen jälkeen

vertaillen esi- ja perusopetuksen erilaisia toimintakulttuureja. Siirtymien helpottamiseksi pyritään toimintakulttuureja yhdenmukaistamaan.

2.4.1 Toimintakulttuuri

Kun lapsi siirtyy esiopetuksesta alkuopetukseen, siirtyy hän samalla varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Esiopetuksella on oma erityinen asemansa näiden kahden instituution rajapinnalla. Jo aivan opetussuunnitelmatasollakin esiopetuksen ja perusopetuksen toimintakulttuurit ovat erilaiset, sillä toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti määräytynyt toimintatapa (Opetushallitus 2018, 24). On myös otettava huomioon, että jokaisella sosiaalisella yhteisöllä on oma kulttuurinsa, joka syntyy ja uusiutuu juuri sen yhteisön jäsenten toiminnasta ja ajattelusta (Nummenmaa 2006, 19). Sen lisäksi että esikoululaisen siirtymässä ovat osallisina sekä varhaiskasvatuksen että perusopetuksen kasvatusyhteisöt toimintakulttuureineen, osallistuu esikoululaisen mukana siirtymään koko hänen perheensä. Myös esikoululaisen huoltajien käsitykset esi- ja perusopetuksen erilaisista toimintakulttuureista vaikuttavat esikoululaisen suhtautumiseen omaan toimijuuteensa näissä erilaisissa kasvatusyhteisöissä. (Karila, Kivimäki & Rantavuori 2013, 26.)

Toimintakulttuuri on laaja ja moniulotteinen kokonaisuus, joka varhaiskasvatuksessa määritellään rakentuvan muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta
- ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista”

(Opetushallitus 2018, 24).

Toimintakulttuurin tiedostaminen ja kehittäminen nostetaan keskeiseen rooliin Opetushallituksen sekä varhaiskasvatusta että perusopetusta ohjaavissa asiakirjoissa (vrt. Opetushallitus 2014b, 26 ja 2018, 25). Toimintakulttuuri ei ole pysyvä ominaisuus, vaan se muuntuu jatkuvasti toimijoidensa mukana. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että toimintaa kehitetään

systemaattisesti ja loogisesti ja että esimerkiksi täydennyskoulutukset toteutetaan suunnitelmallisesti. (Ahonen 2017, 61.) Kaikessa toiminnassa läpinäkyvyys ja avoimuus ovat arvioinnin ja kehittämisen kannalta tärkeitä tekijöitä. Myös lasten ja oppilaiden sekä heidän huoltajiensa osallisuus tulee huomioida tässä prosessissa. (Opetushallitus 2018, 25.)

2.4.2 Esi- ja perusopetuksen erilaiset toimintakulttuurit

Karikoski ja Tiilikka ovat vertailleet esiopetuksen ja alkuopetuksen toimintakulttuureita tarkastellen niitä kasvuympäristön, lapsikäisyyden, pedagogisen toiminnan, opettajan roolin ja yhteistyökäsityksen näkökulmista. Vertailun pohjana he ovat käyttäneet Opetushallituksen julkaisemia ohjaavia asiakirjoja; Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 sekä Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Lapsen onnistuneen kouluun siirtymisen kannalta on luonnollisesti suotavaa, että toimintakulttuurin muutos on johdonmukaisesti etenevä ja oikean suuntainen. (Karikoski & Tiilikka 2017, 92-93.)

Esi- ja alkuopetuksen **kasvuympäristöt** rakentuvat erilaisiksi niiden toisistaan poikkeavien toiminnan lähtökohtien vuoksi. Esiopetuksen leikki- ja oppimisympäristö on yhteistoiminnallinen ja keskeisin oppimisen väline on leikki. Toimintaa pyritään toteuttamaan lapsilähtöisesti, vaikka esiopetuksessa fokus on kouluun valmistavassa toiminnassa. Alkuopetuksessa toiminta on tavoitesuuntautunutta ja opettajajohtoista. Oppilaita motivoidaan oppimaan yhdessä. Alkuopetuksessa keskeistä on koululaisen oppimis- ja työskentelytaitojen kehittäminen. (Karikoski & Tiilikka 2017, 92.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden **lapsikäisyyksen** lähtökohtana on ymmärrys siitä, että esikoululaisen keskeinen mielenkiinnonkohde on leikki. Esikoululainen on sosiaalinen ja aktiivinen ja hän osallistuu mielellään monenlaiseen toimintaan, jossa oppiminen tapahtuu leikin varjolla. Alkuopetuksessa oppilas osallistuu myös aktiivisesti toimintaan, mutta toisin kuin esikoululaista, motivoi koululaista omatoimiseenkin opiskeluun oppimisen ilo. Koululainen osaa ottaa jo itse vastuuta toiminnastaan ja hänen yhteistyötaitonsa ovat kehittyneet. (Karikoski & Tiilikka 2017, 92.)

Esiopetuksen **pedagogisessa toiminnassa** keskeistä on koettu osallisuus ja yhteisöllisyys. Jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena toiminnassa haluamallaan tasolla. Esiopetuksessa toimintaa eivät määrittele oppiaineet, vaan oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa oppiminen rakentuu tietyn ilmiön ympärille. Lasten aloitteesta valittua ilmiötä tarkastellaan yhdessä leikkien, liikkuen, tutkien ja monipuolisesti itseilmaisun keinoin. Alkuopetuksessa pedagoginen toiminta rakentuu oppiaineiden ja oppimiskokonaisuuksien oppimisen ympärille. Koululaiset opiskelevat yksin tai yhdessä työskentelytapoinaan havainnollisuus, toiminnallisuus, leikki ja pelillisuus. Alkuopetuksessa pyritään kehittämään ajattelua suunnittelun, tekemisen ja tutkimisen kautta. (Karikoski & Tiilikka 2017, 92.)

Esikoulunopettaja on sensitiivinen aikuinen, joka on läsnä lapsille ja pystyy tukemaan yksittäistä lasta empaattisesti. Esikoulussa toiminta ja oppimisympäristöt pyritään suunnittelemaan lapsilähtöisesti ja niiden tarkoitus on herättää lapsessa innostus oppimaan. Lapsen toiminnan dokumentointi on yksi keskeinen työtehtävä. Esiopetuksessa yhteistyö vanhempien kanssa lähtee kasvatuskumppanuuden ajatuksesta. Vanhempien kanssa keskustellaan päivittäin. Alkuopetuksessa **opettajan roolina** on toimia ensisijaisesti kasvattajana ja ohjaajana, joka suunnittelee opetuksen ja oppimiskokonaisuudet. Opettaja toimii yhteistyössä vanhempien kanssa tukien oppilaiden oppimista, kehitystä ja hyvinvointia. (Karikoski & Tiilikka 2017, 92.)

Perheen **yhteistyö** esikoulun kanssa alkaa jo paljon ennen varsinaisen esikoulutyön alkua. Kun lapsi aloittaa esikoulun, tulee hän tutustumaan esikouluun. Omassa yksikössäni suurin osa lapsista tulee esikouluun saman päiväkodin sisältä, joten esikoulutulokkailla on mahdollisuus käydä useinkin tutustumassa esikouluun etukäteen. Lisäksi järjestetään toukokuussa varsinaisen tutustumispäivä, jolloin kaikki elokuussa esikoulunsa aloittavat lapset kutsutaan pari tunniksi esikouluun. Samalla viikolla järjestetään tulevien esikoululaisten vanhemmille vanhempainilta esikoulun tiloissa.

Esikoulussa yhteistyö kodin kanssa on päivittäistä yhteydenpitoa ja tapaamisia lapsen haku- ja tuomistilanteissa. Esikoulussa henkilökunta pystyy luomaan varsin luottamukselliset suhteet lapsen huoltajiin, mikä luontevointaa yhteistyötä. Esikoulun alkuvaiheessa huoltajien kanssa keskustellaan lapsen eskarivuodesta ja samassa yhteydessä laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma eli LEOPS, johon yhteistuumin kirjataan lapsen esikouluvuoden suunnittelu, toteuttamista ja arviointia koskevia seikkoja. LEOPSia täydennetään esiopetusvuoden aikana aina, kun se koetaan tarpeelliseksi. (Karikoski & Tiilikka 2017, 92.)

Esikoulun ja koulun välinen yhteistyö rakentuu oppilaiden näkökulmasta toiminnallisesti. Henkilökunnan kannalta yhteistyö on oppimisympäristöjen ja toimintatapojen suunnittelua ja toteuttamista. Tärkeä yhteistyön muoto ovat siirtopalaverit. (Karikoski & Tiilikka 2017, 92.)

Koulun ja kodin välisessä yhteistyössä luottamuksen rakentaminen on tärkeä lähtökohta. Tulevat koululaiset käyvät etukäteen tutustumassa kouluun ja tällainen mahdollisuus tarjotaan myös huoltajille. Kun lapset ovat aloittaneet koulun, sujuu yhteistyö suunnitelmallisesti muutoinaan vanhempaintapaamiset, keskustelut, koulun juhlat ja oppilashuollon tapaamiset. (Karikoski & Tiilikka 2017, 92.)

2.4.3 Esi- ja perusopetuksen toimintakulttuurien yhdenmukaistaminen

Kehitettäessä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välistä siirtymää mahdollisimman saumattomaksi näiden eri instituutioiden toimintakulttuureja yhdenmukaistamalla rakennetaan samalla uudenlaista kasvattajien ja oppijoiden yhteisöä, joka haastaa nykyisen kaltaiset

ammattirakenteetkin. Tarvitaan paljon suunnittelua ja runsaasti yhteistä tahtoa, että tällainen suuri muutos on mahdollinen. Kaikkien hankkeen toimijoiden on tietoisesti sitouduttava rakentamaan uudenlaista oppijoiden yhteisöä, joka on laaja kokonaisuus ja joka rakentuu kaikista varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen toimijoista henkilökuntineen ja lasten perheineen. (Karila, Kivimäki & Rantavuori 2013, 35-36.)

Hännikäinen ja Rasku-Puttonen (2006, 13) määrittelevät yhteisön ominaisuuksiksi

- yhdessä tekemisen
- myönteisen panostuksen ryhmän toimintaan
- yhteiset tavoitteet
- sitoutumisen ryhmään
- suhteet, joissa sekä yksilöllinen että kollektiivinen ymmärrys lisääntyvät
- vastavuoroisen kunnioituksen ja vuorovaikutteisuuden
- erilaisuuden arvostamisen ryhmän sisällä
- kiinnostuksen ryhmän sekä yksilöiden hyvinvoinnin edistämiseen.

Joustavan siirtymän toteutuessa esi- ja perusopetuksessa ja näiden rakentuessa luontevaksi jatkumoksi syntyy uusi oppijoiden yhteisö, joka ilmentää ym. tunnusmerkkejä. Yhdenmukainen toimintakulttuuri luo yhteisöllisyyden ilmapiiriin, joka turvaa lapsen oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin.

3 Porvoolainen esiopetus

Tämä opinnäytetyö tehdään nimenomaan porvoolaisen varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä, joten käsittelen seuraavassa Porvoossa toteutettavaa esiopetusta ja sen erityispiirteitä. Tukeudun pitkälti Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelmaan tässä esittelyssä.

Porvoo on kaksikielinen kunta, jonka asukkaista 65 % puhuu äidinkielenään suomea ja 30 % puhuu äidinkielenään ruotsia (Porvoo 2018). Tämä näkyy varhaiskasvatuksen arjessa siten, että osa esiopetusyksiköistä on suomenkielisiä ja osa ruotsinkielisiä ja osassa yksiköistä on sekä suomen- että ruotsinkielisiä esiopetusryhmiä. Yhdessä yksikössä toimii myös kielikylpyopetusta ruotsin kielellä antava esiopetusryhmä (Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma 2017, 5). Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma hyväksytään erikseen suomen- ja ruotsinkielisenä omakielisisä koulutusjaostoissa. Porvoossa on runsaasti kaksikielisiä perheitä, joita

kannustetaan pohtimaan lapsen koulukieltä hyvissä ajoin ja toivotaan, että lapsi osallistuu viimeistään esikoulutoimintaan tulevalla koulukielellään. (Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma 2017, 1, 7).

Tällä toimintakaudella esiopetusta järjestetään 15 yksikössä eri puolilla kaupunkia (Porvoo 2019). Oppimisympäristöinä esiopetusyksiköt ovat erilaisia, sillä esiopetusta järjestetään päiväkotien yhteydessä toimivissa esiopetusryhmissä tai koulujen yhteydessä sijaitsevilla päiväkotien esiopetusryhmissä. Porvoo sijaitsee laajalla alueella käsittäen sekä kaupunkimaista että maalaismiljöötä, joten esiopetusyksiköt sijaitsevat myös hyvin erilaisissa maisemissa. Uudisrakentamisen myötä esiopetusryhmät sijoitetaan koulujen yhteyteen. Näin tuetaan esi- ja perusopetuksen yhteistyön kehittämistä. (Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma 2017, 16.)

Huoltajien osallisuus on tärkeä osa esiopetustoimintaa. Esikoulun henkilökunta tukee perheitä kaikessa kasvatustyössä. Henkilökunta huolehtii luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen rakentamisesta perheiden kanssa, jolloin yhteistyö esikoululaista tuotaessa ja haettaessa on luontevaa. Päivittäisten kohtaamisten lisäksi henkilökunta kutsuu perheet LEOPS eli lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma -keskusteluun. Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelmassa on määritelty Porvoon varhaiskasvatuksen toimintatapoja liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Tällaisia ohjeistuksia on mm. esiopetukseen ilmoittautumisen osalta sekä esiopetustoiminnasta kertomisesta ja huoltajien kuulemisesta. Esiopetussuunnitelmassa on kirjattuna esimerkiksi ennen esiopetuksen alkua tai lukuvuoden alkua pidettävien vanhempainiltojen aiheet sekä käytänteet huoltajien osallisuuden mahdollistamiseksi mm. toiminnan arviointiin liittyen. (Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma 2017, 5-6, 19.) Paikalliseen esiopetussuunnitelmaan kirjatut toimintaohjeet takaavat omalta osaltaan samankaltaiset toimintatavat koko kaupungin laajuudelta, mikä luo perheille mahdollisuuden luottaa esiopetuksen tasalaatuisuuteen ja näin yhdenvertaiseen kohteluun.

Esi- ja perusopetuksen yhteistyöverkko on Porvoossa kaksikielinen ja koostuu lähikoulusta ja sen oppilaaksi tulevien lasten esiopetusyksiköstä. Yhteistyösuunnitelman laatiminen ja suunnitelman toteutuminen on rehtorin ja päiväkodinjohtajan vastuulla. Esiopetus tekee yhteistyötä laajasti eri toimijoiden kanssa, mutta keskityn tässä työssä ainoastaan yhteistyöhön perusopetuksen kanssa sekä huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Yhteistyön tavoitteena on yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen ja nivelvaiheen madaltaminen. Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelman mukaisesti esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä järjestetään vähintään kolmesti lukuvuoden aikana. Tämän lisäksi jokaiselle koulutulokkaalle mahdollistetaan kouluun tutustuminen ainakin kertaalleen esikouluvuoden lopulla. Tärkeä yhteistyömuoto on tiedon- siirtopalavereiden järjestäminen huhti-toukokuussa, jolloin kouluun siirtyvän lapsen opetuksen ja toiminnan järjestämisen kannalta tärkeät asiat siirretään esikoulusta peruskouluun. (Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma 2017, 7,19.) Eri esiopetusyksiköiden

yhteistyökäytänteistä kerrotaan myöhemmin luvussa 5 Esi- ja perusopetuksen yhteistyön tavoitteet ja luvussa 6 Esi- ja perusopetuksen yhteistyö toimintana.

4 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

Tähän mennessä olen luonut opinnäytetyöni teoreettista viitekehystä, joka koostuu erilaisista esiopetuksessa tehtävään yhteistyöhön vaikuttavista tekijöistä. Aluksi esittelin institutionaalisia toimijoita; varhaiskasvatusta, esiopetusta ja perusopetusta keskittyen erityisesti esiopetuksen tarkasteluun. Sen jälkeen pohdin varhaiskasvatuksen siirtymiin liittyvää problematiikkaa myös huoltajien osallisuuden kannalta. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen toimintakulttuurien erilaisuus tuo siirtymiin omat haasteensa. Lopuksi esittelin vielä porvoolaista esiopetusta ja sen erityispiirteitä. Tässä luvussa kerron siitä, miten opinnäytetyöni tutkimus on toteutettu; mikä on tutkimuksen tavoite ja mitkä ovat tutkimuskysymykset, mitä tutkimusmenetelmiä olen käyttänyt aineiston hankkimisessa sekä millä tavoin sitä analysoin.

4.1 Tutkimuksen tavoite

Porvoon kaupungin varhaiskasvatuspalvelut on ollut työnantajani jo usean vuoden ajan ja olen työskennellyt porvoolaisessa esikoulussa lastentarhanopettajana. Olen siis toteuttanut ruohonjuuritasolla esiopetuksessa tehtävää yhteistyötä. Porvoon esiopetussuunnitelmassa tavoitellaan esi- ja alkuopetuksen toimintakulttuurien lähentymistä (Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma 2017,18). Yhteisen toimintakulttuurin kehittämisen edellytyksenä on toimiva yhteistyö esi- ja perusopetuksen välillä. Porvoon varhaiskasvatuksessa on aiemmin toiminut työryhmä, joka on paneutunut esi- ja alkuopetuksen yhteistyöhön. Viime syksynä aloitti toimintansa työryhmä, jonka tarkoituksena on kehittää varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välistä yhteistyötä laajemminkin. Yksi syy työryhmän perustamiseen oli se, että toimintakulttuurien yhtenäistämässä on huomioitava muukin varhaiskasvatus eikä ainoastaan esiopetus. Esi- ja alkuopetuksen nivelvaihe on luonnollisesti se kohta, jossa toimintakulttuurien eroavuudet tiedostetaan, sillä se on varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen rajakohta. Esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheeseen myös, juuri sen rajapintaominaisuuden vuoksi, painottuu voimakkaimmin varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välinen yhteistyö.

Esiopetuksen yhteistyö on laaja aihepiiri, sillä esiopetuksessa toimii suuri joukko yhteistyökumppaneita. Tästä monitoimijaisuudesta huolimatta olen tässä työssä rajannut aiheen käsitelyn esiopetuksen puolelta esikoululaisiin ja heidän huoltajiinsa, lapsiryhmässä toimiviin

varhaiskasvattajiin ja siltä osin päiväkodin johtajaan, kun hän osallistuu toimintaan yhdessä lapsiryhmän varhaiskasvattajien kanssa ja koulun puolelta koulun oppilaisiin, luokanopettajiin ja rehtoriin hänen osallistuessaan toimintaan yhdessä luokanopettajien mukana.

Aloitin opinnäytetyöni tekemisen etsimällä vastauksia kysymykseen:

1. Minkälaisia yhteistyön muotoja toteutetaan Porvoon esiopetuksessa esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmien valossa?
2. Miten huoltajien osallisuus näkyy esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmissa?

Tarkasteltuani yhteistyösuunnitelmia ja todettuani, että niissä ei juurikaan mainita huoltajien osallisuutta, päätin hankkia tästä lisää tietoa haastatteluin ja siksi asetin tutkimuksellisen jatkokysymyksen:

3. Miten huoltajien osallisuus huomioidaan Porvoon esiopetuksessa?

4.2 Tutkimusmenetelmät ja aineiston hankinta

Alasuutari toteaa laadullisen tutkimuksen menetelmäoppaassaan, että kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen välinen tarkka jako on teennäinen ja että lähinnä ero näiden kahden tutkimusperinteen välillä voidaan tehdä tarkastelemalla tutkimuksessa käytettyjä analyysimenetelmiä. (Alasuutari 2011, 31-32.) Tämä opinnäytetyö edustaa kvalitatiivista tutkimusperinnettä, sillä aikomukseni ei ollut analysoida lukuja eikä niiden tilastollisia yhteyksiä. Ensiksi selvitin esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmia tarkastelemalla, millä tavalla yhteistyötä tehdään Porvoossa. Analysoituani yhteistyösuunnitelmia valitsin yksityiskohtaisempaan tarkasteluun yhden osa-alueen, joka mielestäni nousi jollain tavalla esille aineistosta. Tämä osa-alue oli huoltajien osallisuus, sillä siihen oli esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmissa kiinnitetty varsin vähän huomiota.

Tutkimusaineistoni koostui 13 porvoolaisen esiopetusyksikön esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmista lukuvuodelle 2018-2019. Porvoossa laaditaan vuosittain toimintakauden aluksi esiopetuksen lukuvuosisuunnitelman liitteeksi esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelma (Liite 1). Nämä asiakirjat kootaan Porvoon kaupungin intrasta löytyvään, Porvoon varhaiskasvatuksen käytössä olevaan esiopetuksen työtilaan, jossa ne ovat kaikkien varhaiskasvatuksen työntekijöiden nähtävillä.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelma on asiakirja, jonka tarkoituksena on toimia työpaperina esi- ja perusopetuksen yhteistyötä suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa.

Siihen kirjataan yhteistyön tavoite, toteuttamistapa, aikataulu, resurssitarve, vastuuhenkilöt ja arviointi. Esi- ja perusopetuksen yhteistyön suunnittelusta vastaavat rehtori ja päiväkodinjohtaja ja suunnittelupalaverissa ovat läsnä heidän lisäksi esiopetuksen varhaiskasvatuksen opettajat ja yhteistyöhön osallistuvien luokkien opettajat. (Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma 2017, 18.). Monen yksikön osalta on esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmaan sen nimestä huolimatta koottu kaikki esi- ja perusopetuksen välinen yhteistyö eikä ainoastaan esi- ja alkuopetuksen välinen. Sen vuoksi käsittelen tässä työssä esi- ja perusopetuksen välistä yhteistyötä enkä rajoita tarkastelua vain esiopetuksen ja alkuopetuksen, eli perusopetuksen kahden ensimmäisen luokan, väliseen yhteistyöhön.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmien tarkastelun pohjalta halusin saada lisätietoa huoltajien osallisuuteen liittyvistä kysymyksistä yhteistyön osalta. Niinpä haastattelin kahdessa esiopetusyksikössä työskenteleviä varhaiskasvatuksen opettajia. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluin. Teemahaastattelu on avoin haastattelu, jossa haastattelun teemat on pohdittu etukäteen, mutta haastattelukysymykset eivät ole strukturoituja, vaan kysymyksiä voidaan tarkentaa haastattelun edetessä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87-88).

4.3 Aineiston analyysi

Tarkastelin hankkimaani tutkimusaineistoa sisällönanalyysin avulla, joka on laadullisessa tutkimuksessa perusanalyysimenetelmä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103). Alasuutari toteaa, että laadullisesta analyysistä on havaittavissa kaksi vaihetta; havaintojen pelkistäminen ja arvioituksen ratkaiseminen. Havaintoja siis yhdistellään laajemmiksi kokonaisuuksiksi ja näitä kokonaisuuksia ja säännönmukaisuuksia tulkitaan (Alasuutari 2011, 39-44).

Aloitin aineiston käsittelyn yhteistyösuunnitelmien tarkastelulla. Luin kaikkien 13 esiopetusyksikön yhteistyösuunnitelmat läpi ja totesin, että ne oli laadittu jossain määrin eri tavoin eri yksiköissä. Esimerkiksi toisissa yksiköissä yhteistyön tavoitteet oli esitetty konkreettisina toimintoina, kun toisissa tavoitteita oli tarkasteltu osana laajempaa kokonaisuutta. Aineiston pintapuolinen tarkastelu osoitti myös nopeasti sen, miten vaihtelevaa yhteistyön toteuttaminen on määrällisestikin. Kuten olin etukäteen arvellutkin, toteutettiin yhteistyötä esi- ja alkuopetuksen välillä pääsääntöisesti määrällisesti eniten niissä yksiköissä, joissa esi- ja alkuopetus sijaitsevat samassa tai vierekkäisessä rakennuksessa. Tämä on luonnollisesti oletettavaakin, sillä yhteistyön toteuttaminen on käytännössä monin kerroin yksinkertaisempaa, kun ollaan jo valmiiksi fyysisesti samassa paikassa kuin silloin, kun yhteistyötä tarvitsee joka kerta lähteä toteuttamaan bussikyödyllä.

Yhteistyösuunnitelmien lukemisen jälkeen kirjoitin jokaisesta yhteistyösuunnitelmasta omiksi listoikseen yhteistyön tavoitteet ja toteuttamistavat, jotka olivat suunnitelmapapereissa jo valmiiksi omina sarakkeinaan. Porvoossa varhaiskasvatusta toteutetaan kahdella kielellä siten, että osa yksiköistä on suomenkielisiä, osa ruotsinkielisiä ja osa kaksikielisiä. Koska itse olen suomenkielinen, koin tässä kohtaa aineiston käsittelyä tarpeelliseksi huolellisesti sana sanalta kääntää ruotsinkielisten yksiköiden tekstit suomeksi ja kirjasin kaikki omat muistiinpanoni ylös suomeksi.

Tämän jälkeen huomasin, että löysin luontevasti tiettyjä yläluokkia, joihin sekä tavoitteita että toteuttamistapoja voisi niputtaa. Tavoitteiden osalta yläluokat liittyivät aika selkeästi toimintakulttuuriin, vuorovaikutukseen ja konkreettiseen toimintaympäristöön, minkä vuoksi päätin käyttää näitä käsitteitä luokitteluni pohjana. Jos yhteistyösuunnitelmassa esimerkiksi mainittiin tulevaisuuden tavoitteena joustava esi- ja alkuopetus, luokittelin tällaisen tavoitteen kuuluva toimintakulttuuriin liittyväksi, sillä siinä on mielestäni lähtökohtana pyrkimys muokata toimintakulttuuria. Vuorovaikutukselliseksi tavoitteiksi luokittelin kaikki sellaiset toteamat, joissa jollain tavoin viitattiin vuorovaikutuksen kehittämiseen. Toimintaympäristöön liittyviä tavoitteita olisi saattanut löytyä enemmänkin, jos en olisi pitäytynyt päätöksessäni luokitella tähän yläluokkaan kuuluviksi ainoastaan ne kirjaukset, joissa viitattiin aivan konkreettisiin toimintaympäristöihin. Käsittelen esi- ja perusopetuksen yhteistyön tavoitteita luvussa 5.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmissa toiseen sarakkeeseen kirjataan tavoitteiden mukaisen toiminnan toteutus. Yhteistyösuunnitelmia lukemalla päädyin luokittelemaan toiminnan toteutuksen aluksi tilojen käyttöön liittyväksi yhteistyöksi ja sen jälkeen eri toimijoiden yhteistyötä tarkasteleviksi toiminnoiksi oppilaiden, opettajien sekä huoltajien kannalta. Nämä nousivat varsin selkeästi aineistosta sen mukaisesti, käsittelikö yhteistyö tilojen käyttöä tai oliko siinä keskiössä jokin toimijaryhmä. Esi- ja perusopetuksen yhteistyötä toimintana esittelen luvussa 6.

Kuvaan haastatteluaineiston analyysia luvussa 7, jossa käsittelen haastatteluilla hankkimaani aineistoa muiltakin osin.

5 Esi- ja perusopetuksen yhteistyön tavoitteet

Tähän lukuun olen koonnut yhteistyön tavoitteita esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmista. Yleisenä tavoitteena lähes kaikissa esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmissa nähtiin turvallisen koulunaloituksen mahdollistaminen koulutulokkaalle. Se on varmasti se, mitä kaikille koulunsa aloittaville toivotaan. Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelmassakin (2017,

14) todetaan, että turvallisuuden tunne on merkittävä lapsen hyvinvointia lisäävä seikka maldeltaessaan stressitasoa.

Olen luokitellut aineistosta nousseet yhteistyön tavoitteet kolmeen eri luokkaan; toimintakulttuuriin liittyvät tavoitteet, kasvatusyhteisöjen vuorovaikutukselliset tavoitteet ja toimintaympäristöön liittyvät tavoitteet. Yhteistyösuunnitelmien teksti on hyvin tehokasta ja tiivistettyä, joten haastattelemta jokaisen suunnitelman kirjoittajaa voin vain tulkita tekstin sisältöä. Lisäksi osa julkilausutuista tavoitteista olisi sopinut useampaankin kuin yhteen luokkaan.

Taulukko 1: Esi- ja perusopetuksen yhteistyön tavoitteet

<p>Toimintakulttuuriin liittyvät tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • erilaisten toimintakulttuurien tunnistaminen ja yhteisten suuntaviivojen etsiminen • yhtenäisten ohjaavien asiakirjojen hyödyntäminen • kaksikielisyyden vaaliminen • toimintarakenteisiin liittyvä suunnittelu
<p>Kasvatusyhteisöjen vuorovaikutukselliset tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • yhteistyön suunnittelu • yhteisöllisyys
<p>Toimintaympäristöön liittyvät tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • tilojen käytön suunnittelu

5.1 Toimintakulttuuriin liittyvät tavoitteet

Toimintakulttuuriin liittyviksi tavoitteiksi olen luokitellut sellaiset tavoitteet, joissa käsitellään toimintatapoja tai niiden kehittämistä. Useissa yhteistyösuunnitelmissa tunnistetaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen erilaiset toimintakulttuurit. Kasvatusyhteisöt ovat

sosiaalisia ympäristöjä, jotka omalla toiminnallaan luovat oman kulttuurinsa ja samalla jatkuvasti vahvistavat ja uusintavat sitä (Nummenmaa 2006, 19). Esi- ja alkuopetus sijaitsevat varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen rajakohdassa ja nivelvaiheen yhteistyön tavoitteeksi käytännön toimijat näkevät toistensa erilaisiin toimintakulttuureihin tutustumisen. Erilaiset toimintakulttuurit tulevat tutuksi toimivassa yhteistyössä. Se, että tunnetaan toistensa tavat toimia, tasoittaa siirtymää esiopetuksesta alkuopetukseen ja omalta osaltaan edesauttaa eheän oppimisen polun luomisessa. Osassa yhteistyösuunnitelmista mainitaan yhteistyötavoitteeksi ainoastaan se, että esioppilaat tutustuisivat koulun toimintatapoihin, mutta tämä voi johtua siitäkin, että suunnitelman on kirjannut esiopetuksen henkilöstö, jolloin näkökulma on esiopetuksesta kouluun päin. Osassa yhteistyösuunnitelmista mennään jo seuraavaan vaiheeseen ja tulevaisuuden tavoitteena nähdään joustava esi- ja alkuopetus. Joustavaan esi- ja alkuopetukseen liittyy myös toiminnan näkeminen laajempina kokonaisuutena. Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelman asettaa esi- ja alkuopetuksen yhteistyön tavoitteeksi yhteisen toimintakulttuurin kehittämisen ja oppivan yhteisön rakentamisen (2017,18). Sen lisäksi, että yhteistyön toimijoina ovat varhaiskasvatus ja perusopetus, voidaan mukaan liittää myös iltapäivätoiminta, sillä siinä kohtaa, kun esioppilas siirtyy perusopetukseen, tulee iltapäiväkerhosta olennainen osa hänen toimintaympäristöään.

Porvoonkin varhaiskasvatuksessa otettiin käyttöön elokuussa 2017 Opetushallituksen julkaisema uusi Varhaiskasvatuksen perusteet sekä siihen liittyvä paikallinen Varhaiskasvatussuunnitelma, johon on kirjattu Porvoon omat toimintatavat (Porvoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 1). Samalla mahdollistettiin valtakunnallisesti toisaalta yhteneväisempi varhaiskasvatus ja toisaalta vahvistettiin varhaiskasvatuksen asemaa elämänmittaisen opinpolun alkutaipaleena. Muodostavathan Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet nyt selkeän jatkumon. (Opetushallitus 2018, 3-5.). Tämän jatkumon ylläpitäminen nostettiin joissakin esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmissa tärkeään rooliin. Sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa että Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa painotetaan laaja-alaisen osaamisen merkitystä. Varhaiskasvatussuunnitelmassa luetellaan laaja-alaisen osaamisen osa-alueiksi ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaamisen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen (Opetushallitus 2018, 19-21). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on omat vastineensa näille. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmassa mainitaankin juuri laaja-alaisen osaamisen työstämisen jatkumo yhdeksi yhteistyön tavoitteeksi. Yhdenmukaistetut asiakirjat tukevat samansuuntaista työskentelyä esi- ja alkuopetuksessa, mutta tarvitaan myös eri toimijoiden tuntemusta toistensa toimintakulttuureista ja halua muokata omaa toimintaansa.

Porvoossa järjestetään keväisin moniammatilliset tiedonsiirtopalaverit, joissa on tarkoituksena siirtää esikoululaisten opetuksen ja toiminnan järjestämisen kannalta keskeiset asiat koulun tietoon. Tiedonsiirtopalaveriin osallistuvat esiopetuksesta varhaiskasvatuksen

opettaja, kiertävä erityislastentarhanopettaja, koulusta rehtori, erityisopettaja ja tulevat ensimmäisen luokan opettajat sekä tarvittaessa koulun oppilashuoltohenkilöstöä. Tarpeen mukaan palaveriin osallistuu yksittäisen lapsen asioissa myös iltapäivätoiminnan vastuuhjaaja. Myös tähän kysytään huoltajalta lupa. (Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma 2017, 18-19). Tiedonsiirtoa varten on esikoulussa perheiden kanssa täytetty tiedonsiirtolomakkeet ja samalla on sovittu, mitkä lasta koskevat asiat käsitellään palaverissa. Sekä varhaiskasvatuksessa että perusopetuksessa toteutetaan kolmiportaista kehityksen ja oppimisen tuen mallia; yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki (Porvoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 45). Tiedonsiirtopalaverissa keskustellaan jokaisen koulutulokkaan mahdollisesta tuen tarpeesta ja yksittäisen lapsen tarpeille parhaiten soveltuvasta tuen toteuttamisen tavasta. Mitä aikaisemmin lapsen tuen tarpeeseen tartutaan, sen parempi. Yhdeksi tärkeäksi esi- ja alkuopetuksen yhteistyön tavoitteeksi nähdään jatkumo tuen toteuttamistavassa siirryttäessä varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Kaikki lapset, mutta erityisesti ne lapset, joilla on tuen tarvetta, hyötyvät yhtenevistä toimintatavoista esi- ja alkuopetuksessa sekä näiden toisiin tukevista toimintakulttuureista.

Varhaiskasvatus Porvoossa on organisaationa kaksikielinen ja kaupungissa toimii sekä suomen- että ruotsinkielisiä esiopetusyksiköitä. Peruskoulussa molemmille kieliryhmille on omat organisaationsa. Kaupungissa on joillekin alueille rakennettu kaksikielisiä sivistyskeskuksia, joissa toimivat sekä suomen- että ruotsinkieliset koulut ja kaksikielinen päiväkotitai ainoastaan esikoulu, jossa on sekä suomen- että ruotsinkieliset esiopetusryhmät. Kaksikielisissä sivistyskeskuksissa tai niissä yksiköissä, joissa kieliryhmät toimivat muuten fyysisesti lähellä toisiaan, on haluttu monissa nostaa kaksikielisyyden vaaliminen yhdeksi yhteistyön tavoitteeksi. Esiopetuksen puolella jo ihan käytännön syistäkin eri kielillä toimivat esiopetusryhmät tekevät paljon yhteistyötä. Tätä kieliryhmien välistä, luontevaa yhteistyötä, halutaan jatkaa koulunkin puolelle siirryttäessä. Yhteistyön järjestäminen arjessa vaatii aina suunnittelua jo silloinkin, kun toimijoina on kaksi osapuolta; esiopetus ja perusopetus. Kun vielä tulee huomioida eri kieliryhmät, on suunnittelu entistäkin tarkempaa ja asettaa omat haasteensa yksiköiden toimintakulttuurille. Kaksikielisyys on rikkaus, jonka vaaliminen vaatii ponnistuksia toteuttajiltaan. Joidenkin kaksikielisten yksiköiden yhteistyösuunnitelmissa on tavoitteena sekä yksittäistä kaksikielisen yhteistyön toteuttaminen. Toisaalta ylläpidetään kaksikielistä toimintakulttuuria ja toisaalta tuetaan oppilaiden äidinkieltä ja vahvistetaan omaa kieli-identiteettiä.

Porvoonlaiset esiopetusyksiköt poikkeavat fyysisesti paljon toisistaan. Osa yksiköistä sijaitsee päiväkodin yhteydessä, osa taas koulun kanssa samoissa tiloissa. Tämä vaikuttaa suuresti siihen, miten usein esikoululaiset ja koululaiset tapaavat toisiaan. Aina on kuitenkin toimijoista kiinni se, millä tavalla yhteistyön toteuttaminen suunnitellaan. Toimintakulttuurit ovat muotoutuneet vuosien saatossa, mutta ovat kuitenkin viime kädessä toimijoidensa työn tuloksia (vrt. Nummenmaa 2006, 19). Erityisesti sellaisissa yksiköissä, joissa esiopetus sijaitsee samassa tai viereisessä rakennuksessa perusopetuksen kanssa, pystytään monenlaisilla käytännön

ratkaisuilla mahdollistamaan oppilaiden väliset spontaanit kohtaamiset arkisissa tilanteissa, jos tämä nähdään merkityksellisenä. Tämä näyttää nimenomaan olevan kiinni toimintaympäristössä vallitsevasta toimintakulttuurista. Joissakin esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmissa asetetaan yhdeksi tavoitteeksi juuri nämä arjen spontaanit kohtaamiset ja niiden mahdollistaminen. Yhteistyösuunnitelmaan kirjataan mahdollisuudet näihin kohtaamisiin, mikä omalta osaltaan lisää niiden näkyvyyttä ja merkittävyyttä.

5.2 Kasvatusyhteisöjen vuorovaikutukselliset tavoitteet

Tässä opinnäytetyössä käsittelen kasvatusyhteisöjä, jotka suoraan liittyvät porvoolaiseen esi- ja alkuopetukseen. Näitä kasvatusyhteisöjä ovat koulutulokkaiden perheet, esi- ja alkuopetus sekä iltapäivätoiminta. Seuraavassa kuvaan niitä esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelman tavoitteita, jotka olen luokitellut kuuluvan kasvatusyhteisöjen vuorovaikutuksellisiin tavoitteisiin. Niissä keskitytään joko esioppilaiden ja perusoppilaiden väliseen vuorovaikutukseen, oppilaiden ja henkilökunnan väliseen vuorovaikutukseen, esi- ja alkuopetuksen henkilökunnan väliseen vuorovaikutukseen tai huoltajien ja henkilökunnan väliseen vuorovaikutukseen.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmissa luonnollisesti kaikkein eniten on annettu tilaa esioppilaiden ja perusopetuksen oppilaiden väliselle vuorovaikutukselle. Tavoitteena mainitaan, että esikoululaiset oppisivat tuntemaan koululaiset ja koululaiset oppisivat tuntemaan esikoululaiset. Tarkoituksena on suunnitella yhteistä toimintaa esikoulun ja koulun oppilaille, jotta nämä tutustuisivat toisiinsa ja toistensa toimintaympäristöihin. Moneen kouluun siirtyy ekaluokkalaisia useasta eri esikoulusta. Tärkeänä nähdään myös, että mahdollistetaan näiden eri esikouluista tulevien koulutulokkaiden tapaamisia koulun tiloissa, jolloin mataloitetaan jälleen yhtä koulunaloituskyynnystä, kun kaikki ovat etukäteen tavanneet toisensa. Esikoulun ja peruskoulun oppilaiden vuorovaikutuksellisenä tavoitteena on luoda hyvä pohja yhteistyölle toisiinsa tutustumisen kautta, jolloin samoissa koulun tiloissa toimiminen on kaikille luontevaa ja kokiessaan olevansa osa yhteisöä esikoululaisten siirtyessä koulun puolelle sujuu juoheasti.

Kouluun siirryttäessä lapsen maailma laajenee ja hän kohtaa päivittäin useita muita koululaisia ja oppii toimimaan heidän kanssaan. Sen lisäksi lapsen elämänpiiriin tulee paljon uusia aikuisia. Koulun henkilökuntaan tutustuminen koetaan myös merkittävänä yhteistyön tavoitteena. Monissa yhteistyösuunnitelmissa nähdään tärkeänä se, että esikoululainen tapaa koulun henkilökuntaa ja tuleva opettaja tutustuu koulutulokkaaseen, mutta myös se, että esikoulun henkilökunta oppii tuntemaan koulun oppilaita. Tämä on omiaan kasvattamaan yhteisöllistä toimintakulttuuria. Monestihan kouluun siirtyneet oppilaat ovat lisäksi esiopetuksen henkilökunnalle tuttuja aiemmilta esiopetusvuosilta, joten yhteistyön jatkaminen on luontevaa ja

sitouttaa kaikkia osallistujiaan yhteiseen tekemiseen. Haastateltuani muussa yhteydessä omassa esiopetusyksikössäni esikoululaisia he kertoivat mieltivänsä, millainen tuleva opettaja on. Esikoululaisten koulunalkuun liittyvää jännitystä lieventää mahdollisuus tutustua tulevaan opettajaansa jo etukäteen. Samalla tavalla yhteistyön tavoitteena on, että tuleva opettaja oppii tuntemaan koulutulokkaita jo ennalta.

Kun oppilaisiin liittyvät vuorovaikutuksen tavoitteet näyttäytyvät lähinnä käytännön toimintana, keskittyvät kasvatusyhteisöjen vuorovaikutukselliset tavoitteet henkilökunnan osalta enimmäkseen suunnitteluun ja toki myös toiminnan ohjaamiseen. Myös henkilökunnan mahdollisuuksiin suunnitella yhteistyötä vaikuttaa esiopetusyksikön fyysinen sijainti alkuopetuksen yksikköön nähden. Tähän pätevät samat lainalaisuudet, joista aiemmin mainitsin toimintakulttuurin suunnittelemisen kohdalla. Aivan samalla tavoin kuin esiopetuksen sijainti alkuopetuksen kanssa samoissa tiloissa mahdollistaa esikoulun ja peruskoulun oppilaiden spontaanit tapaamiset päivän mittaan, samoissa tiloissa työskentely edesauttaa henkilökunnankin kohtaamisia. Kun työskennellään päivittäin saman katon alla, on kynnys yhteistyön tekemiselle varsin erilainen kuin silloin, kun yhteistyökumppanista ei tiedetä muuta kuin nimi. Yhteisöllisen työskentelykulttuurin syntyminen edellyttää yhdessä toimimista ja yhdessä tekemistä (Karila & Nummenmaa 2006, 36). Yhdessä toimiminen lähentää ja siten luontevoitaa vuorovaikutusta henkilökunnan kesken. Toimivasta vuorovaikutuksesta hyötyvät kaikki osapuolet, sillä myös hankalammista asioista on helpompi keskustella silloin, kun vuorovaikutus keskustelukumppaneiden välillä on sujuvaa. Tämä edesauttaa varhaisen puuttumisen ilmapiiriä.

Huoltajien osallisuuteen kiinnitetään yleisesti ottaen esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmissa hyvin vähän huomiota, vaikka luonnollisesti huoltajien osallisuus on merkittävä osa-alue lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Huoltajien osallisuuden vähäinen näkyvyys yhteistyösuunnitelmissa voi johtua osittain siitä, että ne laaditaan esikoulun ja perusopetuksen työntekijöiden ollessa paikalla, jolloin suunnitelmaan tulee kirjattua käytännön toteutukseen liittyviä asioita. Varsinaisena tavoitteena huoltajien osallisuus oli kirjattu ainoastaan yhden yksikön yhteistyösuunnitelmaan, mutta useassa yhteistyösuunnitelmassa heidät oli huomioitu toiminnassa.

Kaksikielisyys luo yhteistyölle omat tavoitteensa ja lisämausteensa. Samoin kuin toimintakulttuurinkin kohdalla, on kahdella kielellä toimiminen myös vuorovaikutuksen osalta sekä rikkaus että haaste.

5.3 Toimintaympäristöön liittyvät tavoitteet

Tähän viimeiseen esi- ja alkuopetuksen tavoitteita käsittelevään alalukuun luokittelin kuuluvaksi kaikki ne tavoitteet, joissa jollain tavoin viitattiin toimintaympäristöön fyysisenä tilana. Monissa yhteistyösuunnitelmissa käsitellään koulua ja esikoulua kokonaisuutena käsittäen sekä fyysisen tilan että toimintatavat ja toimijat varsinaisen rakennuksen sisällä. Tällöin lukijan vastuulle jää tulkinta. Asiayhteyksistä tulkitsin sisältöä. Sen vuoksi varsinaiseen toimintaympäristöön liittyviä tavoitteita löytyi vähän verrattuna toimintakulttuuria ja vuorovaikutusta käsitteleviä tavoitteita. Aivan selkeitäkin viittauksia toimintaympäristöön löytyi esimerkiksi ”Tavoitteena on tutustua koulun tiloihin ja ympäristöön”. Tämän lisäksi tavoitteena oli, että koululaiset tutustuisivat myös esikoululaisten ympäristöön. Kun tutustutaan toisen konkreettiseen toimintaympäristöön, lisääntyy ymmärrys toisen toimintatavoista. Samalla voidaan paremmin ymmärtää sitä toimintakulttuuria, jossa toinen on tottunut toimimaan, kun nähdään hänet hänen omassa ympäristössään.

Sen lisäksi, että tavoitteeksi asetettiin sekä esi- että perusoppilaiden tutustuminen toistensa toimintaympäristöihin, pidettiin tärkeänä, että esikoululaiset saisivat tutustua myös iltapäiväkerhon toimintaympäristöön.

6 Esi- ja perusopetuksen yhteistyö toimintana

Tähän lukuun olen koonnut esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmiin kirjattuja monenlaisia yhteistyöhön liittyviä toimintakäytänteitä. Olen luokitellut toiminnan neljään eri luokkaan siten, että ensiksi tarkastelen tilojen käyttöön liittyvää yhteistyötä ja sen jälkeen yhteistyötoimintaa toimijoiden kannalta eli oppilaiden toimintana, henkilökunnan toimintana ja huoltajien toimintana.

Taulukko 2: Esi- ja perusopetuksen yhteistyö toimintana

<p>Tilojen käyttöön liittyvä yhteistyö</p> <ul style="list-style-type: none"> • yhteisissä tiloissa kohtaaminen
<p>Yhteistyö oppilaiden toimintana</p> <ul style="list-style-type: none"> • koulukummitoiminta

<ul style="list-style-type: none"> • juhlat • liikunnalliset tapaamiset • muu toiminta • koulun tutustumispäivä
<p>Yhteistyö henkilökunnan toimintana</p> <ul style="list-style-type: none"> • yhteistyön suunnitteluun ja kehittämiseen painottuvaa • tiedonkulun varmistaminen
<p>Yhteistyö huoltajien osallisuuden kannalta</p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhempainillat

6.1 Tilojen käyttöön liittyvä yhteistyö

Tilojen käyttöön liittyvä yhteistyö on käytännön syistä yleisintä niissä yksiköissä, joissa esi- ja alkuopetus sijaitsevat samassa rakennuksessa tai ainakin hyvin lähekkäin. Sellaisissa yksiköissä, joissa esi- ja alkuopetus sijaitsevat samassa rakennuksessa, käyttävät kaikki rakennuksessa toimijat samaa ruokasalia ja kulkevat yhteisillä käytävillä. Tavallista on myös, että liikuntasalin käyttö on yhteistä ja että koulun kanssa on sovittu toimintakauden aluksi esikoululle omat liikuntavuorot. Koulun kanssa on tehty myös sopimuksia koulun alueella sijaitsevien lähiliikuntapaikkojen käytöstä esikoululaisten ulkoliikuntaan. Joissakin yksiköissä esikoulu käyttää koulun vapaita tiloja työskentelyyn. Tämän lisäksi Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelmassa kannustetaan suunnittelemaan ja rakentamaan uusia yhteisiä oppimisympäristöjä (2017,17).

6.2 Yhteistyö oppilaiden toimintana

Kaikkien yksiköiden esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmissa oli eniten tekstiä, joka käsittelee yhteistyötä oppilaiden toimintana. Tämä on odotettavaa, sillä juuri oppilaat ovat ne keskeiset toimijat, joiden hyväksi yhteistyötä tehdään. Toiminta toteutuu esiopilaiden ja

koulun oppilaiden erilaisina kohtaamisina hyvin monipuolisesti. Niissä yksiköissä, joissa esiopetus sijaitsee koulun kanssa samoissa tiloissa, oppilailla on useita mahdollisuuksia kohdata spontaanisti ja olla toistensa kanssa vuorovaikutuksessa tavallisissa arkipäivän tilanteissa. He kohtaavat toisiaan käytävillä, ruokailussa ja yhteisellä pihalla. Eniten paperitilaa yhteistyösuunnitelmissa on käytetty erilaisten ennalta suunniteltujen kohtaamisten kuvaamiseen.

Koska esiopetusyksiköt ovat kovin erilaisia, vaihtelevat mahdollisuudet yhteistyön tekemiseen kaupungin sisällä paljon. Sellaisissa yksiköissä, joissa esikoulu ja koulu sijaitsevat bussimatkan päässä toisistaan, on toimintakauden aluksi sovittava tietty määrä kohtaamisia ja pidättäydyttävä niissä. Porvoon ohjeistuksen mukaisesti esi- ja alkuopetuksen yhteistä toimintaa järjestetään vähintään kolmesti lukuvuoden aikana (Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma 2017, 18). Toinen ääripää ovat ne yksiköt, joissa esikoulu ja koulu sijaitsevat samassa rakennuksessa ja käyttävät päivittäisissä arjen toimissaan samoja tiloja. Niissä yhteistyö on luontevaa ja liittyy arkeen ja yhteistyömuodoissa vain mielikuvitus on rajana. Porvoossa pyritään uudisrakentamisen yhteydessä sijoittamaan esiopetusryhmiä koulujen yhteyteen ja siten tukea esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä ja yhtenäisten toimintakulttuurien rakentamista (Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma 2017, 16).

Kaikissa yksiköissä oppilaiden toimintana toteutuva yhteistyö perustuu siihen, että esikoululaiset käyvät koulun puolella tutustumassa koulun toimintaan; sen tiloihin, oppilaisiin ja henkilökuntaan ja koululaiset käyvät esikoulussa tutustumassa esioppilaiden toimintaympäristöön.

6.2.1 Koulukummitoiminta

Koulukummitoimintaa voidaan toteuttaa monin eri tavoin, mutta suosittu, useassa yksikössä käytössä oleva tapa on sellainen, jossa neljäsluokkalaiset toimivat esikoululaisten koulukummeina. Kun esikoululaiset siirtyvät kouluun, toimivat samat oppilaat samojen koulutulokkaiden koulukummeina siten, että viidesluokkalaiset ovat ekaluokkalaisten kummeja ja kuudesluokkalaiset toimivat kakkosluokkalaisten kummeina. Koulukummit ovat pienten koululaisten tukena kouluun siirryttäessä ja eri-ikäisten oppilaiden yhdessä toimiminen lisää yhteisöllisyyttä kouluympäristössä. Koulukummitoimintaa voidaan toteuttaa samanlaisin yhteistyömuodoin kuin esi- ja alkuopetuksenkin toimintaa. Koulukummit voivat esimerkiksi käydä luke-massa esikoululaisille kirjoja ja heidän kanssaan voidaan leikkiä pihalla ja käydä metsäretkellä.

6.2.2 Juhlat

Hyvin tavallinen yhteistyömuoto on vuoden kulkuun liittyvien juhlien viettäminen yhdessä joko siten, että esikoululaiset tulevat vierailemaan koulun juhlassa tai sitten siten, että juhlalat sekä järjestetään että vietetään yhdessä. Joissain yksiköissä koulu kutsuu aina esikoululaiset seuraamaan joulu- ja kevätjuhliensa kenraaliharjoituksia. Yhden yksikön

yhteistyösuunnitelmassa oli maininta, että esi- ja alkuopetus järjestävät yhteiset joulun- ja kevätjuhlat ja lisäksi alkuopetus kutsuu esikoululaiset muihin juhliinsa vieraaksi. Yhdessä yhteistyösuunnitelmassa kerrottiin sellaisesta järjestelystä, että yksikön kaksi esikouluryhmää esiintyvät vuoron perään koulun juhlissa, toinen Itsenäisyyspäivän juhlassa ja toinen saa esiintymisvuoronsa Kalevala-juhlassa. Kaksikielisen yksikön yhteistyösuunnitelmassa kuvattiin, kuinka tarkoituksena oli järjestää kaksikielisesti esi- ja alkuopetuksen voimin koko sivistyskeskukselle aamunavaukset YK:n päivänä ja Itsenäisyyspäivänä. Suunnitelmaan oli kirjattu myös yhteiset ohjelman harjoituskerrat.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmien perusteella näyttää siltä, että erityisesti joulun, pääsiäisen, Ystävänpäivän ja Halloweenin viettäminen yhdessä ovat mieluisia yhteistyötoimintoja. Joissakin yksiköissä vietetään myös muita yhteisiä juhlia kuten Lucia-juhlaa, sadonkorjuujuhlaa tai vappua. Esi- ja alkuopetus juhlistaa joulua aiemmin mainitun joulujuhlan lisäksi joulumusiisointihetkin, askarteluin tai yhteisen jouluglögin merkeissä. Joulun aikaan myös levotetaan pipareita yhteistuumin tai järjestetään tonttujumppaa. Pääsiäisen aikaan askarrellaan yhdessä. Ystävänpäivää vietetään pulkkailun, työpapajatyöskentelyn parissa tai talent-show'ssa viihtyen. Halloweenina joissakin yksiköissä järjestetään yhdessä naamiaiset tai vaihtoehtoisesti esikoululaiset kutsutaan osallistumaan koulun järjestämään Halloween-rataan.

6.2.3 Liikunnalliset tapaamiset

Hyvin paljon järjestetään myös liikunnallista toimintaa yhdessä esi- ja alkuopetuksen voimin. Porvoossa toteutettiin Tulevaisuuden koulu Porvoossa ja opetussuunnitelmatyö -kysely, jonka perusteella Porvoon esi- ja perusopetuksen paikalliseksi oppimisympäristöön liittyväksi painotukseksi valittiin toiminnallisuus ja liikunnan lisääminen. Tavoitteen mukaisesti toiminta tulee suunnitella siten, ettei se altista lasta paikoillaan istumiselle turhan pitkiä aikoja kerrallaan, vaan suunnittelussa painotetaan toiminnallisia ja liikunnallisia työskentelytapoja. (Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma 2017, 16-17.). Monessa yhteistyösuunnitelmassa mainitaan yhdessä toteutettavasta ulkoliikunnasta kuten luistelusta tai pulkkailusta. Yhdessä yksikössä tehdään yhteinen pyöräilyretki ja toisessa kutsutaan koululaiset viettämään talviurheiluaamupäivää esikouluun. Useaan suunnitelmaan on kirjattu tarkasti leikit tai pelit, joita yhdessä aiotaan ulkona toteuttaa kuten viestit, liikunnalliset matikkaleikit, pihasuunnistus tai valokuvasuunnistus.

Myös sisätiloihin voidaan luoda liikunnallisia oppimisympäristöjä yhteistuumin. Koulun liikuntasalissa rakennetaan yhteisesti tempurata tai siellä voidaan esimerkiksi järjestää esikoulu- ja ekaluokkalaisten sähköturnaus. Yhdessä esiopetusyksikössä on toteutettu toimintoa nimeltään käytäväralli, jolloin esikoululaisten ja peruskoululaisten yhteiselle käytävälle on laadittu liikunnallinen rata. Lattiaan on teipattu hyppyrudukoita, joita voi hyödyntää ohi kulkiessaan. Lisäksi käytävällä voi harjoitella tarkkuusheittoa koettamalla saada hernepussit

ämpäriin matkan päästä. Käytävälle on myös aseteltu penkkejä, joita voi ylittää tai alittaa haluamallaan tavalla. Nämä on toteutettu esteettömyyttä unohtamatta.

6.2.4 Muu toiminta

Esikoulun ja koulun yhteinen toiminta on monessa yksikössä erittäin monipuolista ja sitä on järjestetty kekseliäästi arjen tilanteita hyödyntäen. Yhdessä voidaan toteuttaa erilaisia tapahtumia tai lukuvuoden mittaan säännöllisesti toistuvaa toimintaa tai yksittäisiä puuhia tapaamiskerran ympärille. Yhdessä toteutettavia tapahtumia ovat esimerkiksi retket, siivousviikko, talvitapahtuma ja liikenneviikko.

Suosittu yhteistyömuoto esikoulun ja koulun välillä näyttävät olevan metsään suuntautuvat retket. Metsäretkellä esimerkiksi musisoidaan yhdessä. Lisäksi siellä rakennellaan majoja evästäukoa unohtamatta.

Monenlainen paja- tai pistetyöskentely on suosittua yhteistekemistä. Yhdessä esiopetusyksikössä toteutetaan toimintaa nimeltään oppilasvaihto. Ensimmäisten ja toisten luokkien opettajat sekä esiopettajat jakavat oppilaansa viiteen ryhmään, joista kootaan viisi sekaryhmää siten, että jokaisessa ryhmässä on sekä esikoululaisia että ykkös- ja kakkosluokkalaisia. Etukäteen on aikuisten kesken sovittu, mitä toimintaa kukin toteuttaa omassa luokassaan. Kevätlukukauden mittaan kokoonnutaan viisi kertaa ja joka kerralla eri ryhmä on eri aikuisen luona yhden oppitunnin. Näin jokaisen ryhmän oppilaat kiertävät kaikissa toimipisteissä kevään aikana. Esi- ja alkuopettajat ovat oman mieltymyksensä mukaan ohjanneet pisteessään enkkusuihkuja, musiikkia, satumaalausta, matikkapelejä, askartelua jne.

Kun sellaiset esiopetusyksiköt, jotka eivät toimi koulun yhteydessä, käyvät vierailulla koulussa, yhdistetään toisinaan vierailuun myös koulun ruokalassa lounastaminen. Tällöin päästään tutustumaan myös ruokalaan ympäristönä ja opitaan toimimaan siellä. Koulun ruokalassa ruokailu on lasten mielestä yksi jännittävimmistä asioista esikoulun aloittamisessa. Ruoan ottamista linjastosta on hyvä harjoitella jo esikouluaikana. Ruokala on ympäristönä jännittävä senkin vuoksi, että siellä ruokailee samanaikaisesti kaikenikäisiä oppilaita. Pienet esikoululaiset voivat kokea vanhimmat alakoululaiset jo ”isoiksi” ja heidän joukossaan toimiminen voi olla jopa pelottavaa.

Esikoulu ja koulu usein eroavat toimintaympäristöinä toisistaan merkittävästi, sillä esikoulu on tilana päiväkotimainen ja koska osa lapsista viettää esikoulussa pitkän päivän osallistuen esikoulua täydentävään varhaiskasvatukseen, on sinne järjestetty leikkipisteitä ja monenlaista puuhaa. Sen vuoksi koululaiset tulevat esikouluun mielellään leikkimään ja esikoulun tiloissa tapahtuvaa yhteistyötoimintaa järjestetään leikkitreffitinä. Esikoulussa on myös lasten käytävissä monenlaisia lautapelejä, joita voidaan pelaila yhdessä. Koulun puolella taas voidaan yhteistuumiin työskennellä luokkaympäristössä ja toimittaessa tietokoneluokassa koululaiset

voivat opastaa esikoululaisia. Koululaisten lukutaitoa voidaan hyödyntää siten, että järjestetään yhteinen satutunti, jolloin koululaiset voivat lukea esikoululaisille kirjoja. Tähän voidaan yhdistää myös koulun kirjastoon tutustuminen järjestämällä tapaaminen siellä.

Yhdessä yhteistyösuunnitelmassa kerrotaan toiminnasta, jonka punaisena lankana toimii pitkin vuotta seikkailijahahmo. Samalla, kun esikoululaiset tutustuvat koulun pihaan, he tuovat seikkailijahahmon koululle. Kun koululaiset vuorostaan vierailevat esikoulussa, tuovat he seikkailijan takaisin kuvitetuin kertomuksin. Näin seikkailijahahmo jatkaa kulkemista esikoulun ja koulun välillä ja omalta osaltaan motivoi esikoululaisia ja koululaisia yhteistyöhön. Yhdessä oppiminen ja yhteiseen tekemiseen sitoutuminen edellyttävät yhteistoiminnallisia menetelmiä. Seikkailijahahmo omalta osaltaan edesauttaa ryhmätyötaitojen omaksumista. (Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma 2017, 14.)

Yhteinen ja yhdessä suunniteltu toiminta voi olla hyvin monen sisältöistä. Jos esikoulu ja koulu sijaitsevat lähekkäin, voidaan yhdessä järjestää poistumisharjoituskin ja sen ympärille kokonainen pelastustapahtuma, johon voidaan liittää ensiaputaitoihin tutustuminen ja paloautoesittely.

6.2.5 Koulun tutustumispäivä

Kaikissa esiopetusyksiköissä tehdään nivelvaiheen yhteistyötä koulun kanssa pitkin vuotta tasoittamaan koulutulokkaiden siirtymää varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Jokaisella esikoululaisella on mahdollisuus tutustua vähintään kolme kertaa esikouluvuoden aikana koulun toimintaympäristöön, siellä työskenteleviin koululaisiin ja koulun henkilökuntaan. Sen lisäksi jokainen koulunsa syksyllä aloittava tuleva koululainen pääsee tutustumaan kouluunsa varsinaisena koulun tutustumispäivänä.

Ruotsinkielisessä koulutoimessa koulun tutustumispäivä on jo monen vuoden ajan ollut sama kaikissa yksiköissä. Kouluun tutustuminen on järjestetty siten, että samana päivänä, kun koulutulokkaat menevät tutustumaan tulevan koulunsa ekaluokkaan ja uuteen opettajaansa, tulevat elokuussa esikoulunsa aloittavat tutustumaan uuteen esikouluunsa. Kaikki ikäluokat siirtyvät yhden pykälän eteenpäin jopa niin, että kuudesluokkalaiset pääsevät samana päivänä tutustumaan siihen yläkouluun, jossa he aloittavat seuraavana syksynä seitsemännellä luokalla. Yleinen tutustumispäivä sovitaan aina toimintakauden alussa.

Suomenkielisessä koulutoimessa samanlaista tutustumispäiväkäytäntöä ei ole, vaan tutustumispäiviä järjestetään eri kouluihin eri aikaan. Tämä tuo arkeen lisähaastetta niissä esiopetusyksiköissä, joista lähtee koulutulokkaita useaan eri kouluun. Osa esiopetusyksiköistä on saanut sovittua koulun tutustumispäivän samaksi päiväksi, jolloin järjestetään tulevien esikoululaisten tutustuminen esikouluun. Tällöin esikoulun tila on tyhjänä uusien esikoululaisten tutustumista varten. Joidenkin koulujen kanssa tutustumispäivä on järjestetty siten, että

samalla, kun esikoululaiset menevät tutustumaan kouluun, tulevat koulusta esimerkiksi eka-luokkalaiset viettämään aamupäivää esikoulun puolelle. Osa esikouluista ja kouluista on pitänyt tarpeellisena järjestää useita koulun tutustumispäiviä. Tällä hetkellä käytänteet ovat suomenkieliselä puolella kirjavia, mutta muutosta tilanteeseen yritetään järjestää. Osallistun Porvoon Varhaiskasvatuksessa sellaisen työryhmän toimintaan, joka pyrkii laatimaan yhteisiä pelisääntöjä koskien tulevien esikoululaisten eskarin tutustumispäivää. Tänä vuonna ensimmäistä kertaa koko kaupungissa järjestetään esikouluun tutustuminen samaan aikaan kaikissa esiopetusyksiköissä. Samana iltana kutsutaan myös kaikki uusien esikoululaisten huoltajat vanhempainltaan koko kaupungissa. Olemme työryhmänä vieneet viestiä suomenkieliselle koulutoimelle, jotta koulun tutustumispäivän käytäntö saataisiin yhdenmukaiseksi myös suomenkieliselle puolelle.

6.3 Yhteistyö henkilökunnan toimintana

Kun oppilaiden näkökulmasta yhteistyötoiminta painottuu konkreettiseen tekemiseen, on henkilökunnan toiminta pitkälti suunnittelua, valmistelua ja arviointia. Varsinaiseen käytännön toimintaan henkilökunta osallistuu oppilaiden ohjaajina.

Esi- ja alkuopetuksen vuosittainen yhteistyö alkaa yhteistyösuunnitelmien laatimisella. Tällöin paikalla ovat vähintään esi- ja alkuopetuksen opettajat sekä päiväkodin johtaja että koulun rehtori. Suunnitellusta toiminnasta riippuen paikalla saattavat olla myös kummiluokkien opettajat ja erityisopettaja. Suunnitelmien valossa tavallinen käytäntö on se, että syyslukukauden aluksi kokoonnutaan arvioimaan edellisenä toimintakautena toteutunutta yhteistyötä sekä suunnittelemaan tulevan kauden toimintaa. Joissakin yksiköissä kuluneen toimintakauden yhteistyö arvioidaan toimintakauden päätteeksi. Yhdessä paperissa oli lisäksi maininta, että kevätlukukauden yhteistyöhön liittyvää toimintasuunnitelmaa tarkennetaan tammi-kuussa. Jos koko toimintakauden yhteistyö suunnitellaan alkusyksystä, on oletettavaa, että käytännön järjestelyistä sovitaan lähemmin esimerkiksi sähköposti- tai whatsapp-keskusteluin. Niissä yksiköissä, joissa esi- ja alkuopetusta toteutetaan saman katon alla, toiminnan yksityiskohtia voidaan hioa pitkin matkaa ja sopia asioista käytäväkeskusteluissa yms. Yhdessä esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmassa luki, että esiopetuksen ja alkuopetuksen työryhmä kokoontuu koko lukuvuoden ajan aina kuukauden ensimmäisenä tiistaina. Tämän työryhmän toiminnasta vastaavat päiväkodin johtaja ja koulun rehtori.

Porvoossa aloitti viime syksynä työryhmä, jonka tehtävänä on varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välisen yhteistyön syventäminen. Työryhmä toteutti kyselyn, jossa mm. kartoitettiin esi- ja alkuopetuksen henkilökunnan tietämystä toistensa työvälineistä ja tiedusteltiin

koulutustarpeita asian tiimoilta. Kyselyyn vastaaminen oli vaatimatonta, mutta todennäköisesti vastaukset olivat kuitenkin suuntaa-antavia; tietämys työvälaineistä kuten esiopetuksessa toteutettavista kartoituksista tai alkuopetuksen tämän hetkistä matematiikan ja äidinkielen sisällöistä ja opetusmenetelmistä oli varsin vaihtelevaa. Osa henkilöstöstä tunsi toistensa työskentelymenetelmät hyvin ja osa toivoi lisäperehdytystä aiheeseen. (Esi- ja alkuopetuksen kehittäminen 2019.). Joissakin esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmissakin esiteltiin toimintatapoja, joiden tarkoituksena oli tuoda kohennusta tähän tilanteeseen. Yhdessä yhteistyösuunnitelmassa kerrottiin toimintatavasta, jossa esikoulunopettajat menevät päiväksi tutustumaan ensimmäisen luokan toimintaa ja vastaavasti esikoululaisten tulevat opettajat menevät päiväksi vierailemaan esikouluun. Tämän lisäksi useassa yhteistyösuunnitelmassa mainittiin, että koulun opettajat sekä erityisopettaja, kuraattori ja koulupsykologi vierailevat esikoulussa.

Koulun yhteydessä toimivat esiopetusyksiköt ovat sekä osa päiväkotia, jonka alaisuudessa ne toimivat, että koulua, jonka kanssa samassa rakennuksessa ne sijaitsevat. Mitä isompi yksikkö on kyseessä, sitä suuremmat haasteet se yleensä asettaa tiedonkululle. Esikoulun tiedotuksen tulisi olla sujuvaa sekä päiväkodin että koulun kanssa. Päiväkoti ja esikoulu ovat samaa varhaiskasvatusyksikköä, jolla on omat kiinteät yhteydenpitokanavansa ja -käytänteensä. Eri yksiköissä on luotu erilaisia käytänteitä tiedonvälitykseen koulun ja esikoulun välillä. Viestintä tapahtuu tarpeen mukaan joko käytäväkeskusteluin, sähköpostitse tai whatsapp-viestein. Joissain yksikössä esiopettajat osallistuvat opettajien viikoittaiseen kokoukseen.

6.4 Yhteistyö huoltajien osallisuuden kannalta

Toiminnan toteuttamisenkin kannalta on todettava, että jälleen oli esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmissa jätetty huoltajien osallisuuden huomioiminen vähäiseksi. Yhdessä yhteistyösuunnitelmassa mainittiin vanhemmat koululla järjestettävä talviriehan yhteydessä, johon esikoululaiset saavat osallistua vanhempiensa kanssa. Useassa yhteistyösuunnitelmassa oli maininta siitä, että huoltajat ovat tervetulleita osallistumaan koulutulokkaiden vanhemmille tarkoitettuun vanhempainiltaan toukokuussa.

7 Huoltajien osallisuuden huomioiminen yhteistyössä

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmista löysin runsaasti aineistoa, josta kävi ilmi, min-käläisiä yhteistyötavoitteita on asetettu esi- ja perusopetuksen väliselle yhteistyölle ja millä

tavalla sitä käytännössä toteutetaan toisaalta esikoulun kannalta ja toisaalta peruskoulun kannalta. Luvuissa 5 ja 6 kävin läpi niitä vastauksia, joita sain kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni: Minkälaisia yhteistyön muotoja toteutetaan Porvoon esiopetuksessa esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmien valossa? Miten huoltajien osallisuus näkyy esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmissa?

Sekä yhteistyön tavoitteiden että toteutuksen osalta totesin, että yhteistyösuunnitelmissa ei juurikaan ollut huomioitu huoltajien osallisuutta. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmat eivät ehkä asiakirjana ole sellaisia, että huoltajien osallisuutta niihin luontaisesti tulee kirjata. Päättinkin haastatteluini paneutua tähän aiheeseen syvemmin. Tämä tutkimus on toteutettu kahtena erillisenä osiona siten, että ensiksi tarkastelin esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmia ja analysoin niitä. Kun huomasin, että en niistä saa kerätyksi aineistoa huoltajien osallisuusteemaan, päätin keskittyä haastatteluissa ainoastaan siihen aiheeseen. Tämän vuoksi käsittelen näitä kahta aineistoa erillisinä kokonaisuuksina, jotka kuitenkin muodostavat tiiviisti yhtenäisen kokonaisuuden; ne ovat osa esiopetuksessa tehtävää yhteistyötä.

Esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheessa tehdään runsaasti yhteistyötä perheiden kanssa, sen olen itsekin omassa esikoulutyössäni todennut. Onhan varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa sekä siirtymissä perheen kohtaaminen kokonaisuutena ensisijaisen tärkeää. Kuten yksi haastateltavistani asian kiteytti, *...sehän on lapsilähtöinen niinku ajatuksena että se kouluunmenokynnys on mahdollisimman matala. Ettei tarvi jännittää eikä pelätä. Sehän on se syy...* (Haastattelu 21.5.19.), kun haastattelun aluksi hän puhui huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteista.

Haastattelin kahdessa eri esiopetusyksikössä yhteensä kolmea varhaiskasvatuksen opettajaa. Ensimmäisessä haastattelussa tilanteeseen osallistui kaksi esiopettajaa ja toisessa haastattelussa yksi. Valitsin kaksi sellaista yksikköä, joissa esiopetusta toteutetaan koulun yhteydessä. Lähetin etukäteen yksiköiden päiväkodin johtajille sähköpostiviestin, jossa kerroin tutkimuksestani ja varhaiskasvatusjohtajalta saamastani tutkimusluvasta ja samalla kysyin, olisiko hänen johtajamassaan esiopetusyksikössä mahdollisesti sopivaa haastateltavaa. Haastateltavien löydyttyä lähetin heille sähköpostitse kirjeen (Liite 2), jossa esittelin opinnäytetyöni aihetta ja toteutusta ja pyysin, että he haastattelussa voisivat vastata seuraaviin kysymyksiin: Millä tavalla huoltajat huomioidaan esiopetuksessa? Minkälaisia tavoitteita huoltajien osallisuudelle on asetettu ja miten huoltajien osallisuus toteutuu? Haastattelut sujuivat hyvin vapaassa tunnelmassa ja kaikki haastateltavani puhuivat innostuneesti ja runsaasti aiheesta. Haastattelijana roolini oli erittäin vähäinen, sillä haastateltavat vastasivat etukäteen asettamiini kysymyksiin laveasti ilman täydentäviä kysymyksiä.

Litteroin haastattelut sanatarkasti. Lukiessani haastatteluja pyrin löytämään niistä huoltajien osallisuuden kannalta keskeisiä teemoja. Pääteemoiksi nousivat kasvatusyhteistyö ja

yhteisöllisyyden vahvistaminen, joita käsittelem seuraavassa. Lähdin aluksi kirjoittamaan analyysia tekstiksi noudattaen luvun 5 tapaa, jossa käsittelem ensiksi tavoitteita ja sitten toiminnan toteuttamista. Totesin kuitenkin, että se ei haastatteluaineistoni osalta ollutkaan sopivin valinta. Päädyin sellaiseen ratkaisuun, että vaikka olen erotellut sekä kasvatusyhteistyöhön liittyvät tavoitteet ja toiminnan että yhteisöllisyyden vahvistamiseen liittyvät tavoitteet ja toiminnan omiksi kokonaisuuksikseen, olen kirjoittanut näitä käsittelevät kappaleet siten, että tarkastelen ensiksi kasvatusyhteistyötä huoltajien osallisuutena sekä tavoitteiden että toiminnan osalta ja vasta sen jälkeen kokonaisuudessaan yhteisöllisyyden vahvistamista huoltajien osallisuutena niin ikään sekä tavoitteiden että toiminnan osalta. Tekstin joukossa on suoria lainauksia tekemistäni haastatteluista. Ensimmäisen haastattelun toteutin 10.5.19 ja olen merkinnyt siihen osallistuneiden kahden varhaiskasvatuksen opettajan puheenvuorot lyhentein H1 ja H2. Toisen haastattelun toteutin 21.5.19 ja haastattelemani varhaiskasvatuksen opettajan puheenvuorot on tekstiin merkitty lyhenteellä H3. Sovin haastateltavieni kanssa, että heidän henkilöllisyyksiään ei mainita työssäni.

7.1 Kasvatusyhteistyö huoltajien osallisuutena

Kasvatusyhteistyö ilmeni haastatteluissa pohdintoina luottamuksellisen suhteen luomisesta huoltajiin, perheiden moninaisuuden ja huoltajien kasvatusnäkömyksen kunnioittamisesta sekä tasavertaisuuden painottamisesta ja se näyttäytyi arjessa huoltajien ja varhaiskasvattajien monenlaisissa kohtaamisissa kuten vanhempainilloissa ja LEOPS-keskusteluissa eri tavoin.

Taulukko 3: Kasvatusyhteistyö

Kasvatusyhteistyö tavoitteina	Kasvatusyhteistyö toimintana
<ul style="list-style-type: none"> • Luottamuksellisen suhteen luominen • Huoltajien asiantuntijuuden kunnioittaminen ja vanhemmuuden vahvistaminen • Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus 	<ul style="list-style-type: none"> • Vanhempainillat • Päivittäiset kohtaamiset • LEOPS-keskustelut • Monitoimijaiset yhteistyöpalaverit

Huoltajien kanssa tehtävän kasvatusyhteistyön lähtökohtana on luottamuksellisen suhteen luominen. Kun luottamussuhde huoltajaan on luotu, on hänen kanssaan helpompi ja

luontevampi käsitellä myös vaikeita asioita. On tärkeää saada huoltajat luottamaan siihen, että esikoulun työntekijät haluavat toimia juuri heidän lapsensa parhaaksi jokaisessa tilanteessa. Toisten huoltajien kanssa yhteistyö on helppo käynnistää, mutta toisten kanssa alku saattaa olla haasteellista esim. huoltajien aikaisempien huonojen kokemusten vuoksi. Lämmin vuorovaikutus ja huoltajien sensitiivinen kohtaaminen tukevat luottamuksellisen suhteen rakentamista. Karila pitää jaetun kasvatusvastuun tärkeimpinä ominaisuuksina vastavuoroisuutta sekä huoltajien ja henkilöstön jatkuvaa ja sitoutunutta vuorovaikutusta. Kasvatusyhteistyön elementtejä ovat myös huoltajien aito kohtaaminen sekä kokemus kuulluksi tulemisestä ja osallisuudesta. (Karila 2006, 93-94.)

H1: ”..me halutaan auttaa sen lapsen parasta, että me saatais se viesti välitetty ja vanhemmille, että se on hirveen tärkeä ja taitolaji ja et ne aistii meistä, et me oikeesti ollaan sitte rinnalla ja halutaan yhdessä saada paras mahdollinen lopputulos sit kunkin lapsen kohdalla aikaseks...”

H2: ”Ja semmonen luottamus siihen.”

Huoltajien luottamus ansaitaan johdonmukaisella työllä, joka alkaa jo ensitapaamisesta. Yhteistyölle luodaan pohja jo ennen esikoulun alkua pidettävässä vanhempainillassa. Sen lisäksi, että työntekijät tutustuvat esikoululaiseen, tutustuvat he myös tämän perheeseen. Haastattelemani varhaiskasvatuksen opettajat painottivat voimakkaasti perhelähtöisyyden ja kasvatusyhteistyön (kasvatuskumppanuuden) merkitystä. Alusta lähtien otetaan huomioon koko perhe, jonka yksi jäsen esikoululainen on.

H1: ”...ja vielä se perhelähtöisyys, että tota niin, kasvatuskumppanuus, että siinä ei oo vaan se pelkkä lapsi, pelkkä eskarilainen, että pitäis pyrkiä miettiin vähän sitä koko perheen tilannetta...”

Tänä keväänä järjestettiin Porvoon varhaiskasvatuksessa ensimmäisen kerran kaikissa esiopetusyksiköissä samanaikaisesti tulevien eskareiden huoltajille vanhempainilta. Samana päivänä oli aamulla uusien esioppilaiden tutustumispäivä ja illalla oli huoltajien mahdollista tulla tapaamaan lapsensa tulevia esikoulun varhaiskasvattajia, tutustumaan esiopetustiloihin ja saamaan tietoa esiopetusvuodesta. Varhaiskasvatuksen työryhmä, joka suunnitteli esiopetuksen vanhempainiltaa listasi yhdessä käsiteltävät asiat. Ohjeistuksessa muistutettiin myös huoltajien osallisuuden tärkeydestä ja huoltajien mahdollisuudesta ilmaista omia ajatuksiaan ja toiveitaan esiopetukseen liittyen. (Varhaiskasvatuksen työryhmä 2019.) Toinen vanhempainilta järjestetään esikoulun jo alettua, elo-syyskuun aikana. Siinä paneudutaan tarkemmin juuri oman esikouluryhmän toimintaan ja luodaan yhteisiä käytänteitä.

H2: ”...sai siinä toivoa ja sanoa ihan reilusti kaikkee, odotuksen ja ajatukset ja muutenki... se on tosi tärkeä se eka vanhempainilta, koska silloinhan ne vanhemmat tekee myöski meistä semmoset havainnot, et millasia ihmisiä tässä

mun lasta nyt sit hoitaa et ja sit me olla aateltu, että se on sille kyl tärkeä, että siihen pitää satsata.”

Huoltajat pääsääntöisesti tuovat lapsen esikouluun ja hakevat hänet. Tämä mahdollistaa päivittäiset kohtaamiset henkilökunnan kanssa. Säännölliset tapaamiset rakentavat vähitellen luottamuksen siltaa huoltajien ja henkilökunnan välille. H3:”... tää on meidän rikkaus, että saadaan kohdata heitä aamuin illoin.” Haastattelemani varhaiskasvatuksen opettajat olivat kaikki yhtä mieltä siitä, että on tärkeää löytää jokin yhteinen juttu huoltajan kanssa, jokin sellainen asia, jonka varjolla saadaan huoltaja vapautumaan ja rentoutumaan vuorovaikutustilanteessa. Varhaiskasvattajat pohtivat haastattelussa, kuinka voi ammatillisuuden huomioiden jakaa perheille myös omia kokemuksiaan ja sillä tavalla osoittaa perheille, että ongelmia, joiden kanssa he painiskelevat, kohtaavat muutkin. Tämä voi tuoda perheille toivoa paremmasta ja oivalluksen siitä, että he eivät ole asioidensa kanssa yksin.

H2:”...paneet itensä likoon että vähän niinku antaa itsestäänki että mulla on millasta, ei nyt liikaa kaikkii kertoo omista jutuistaan.” H1:”Mut sellasta inhimillistä, että tässä ollaan äitejä itsekin ja ne kokee, että ihan mennään rintarinnan tässä että vaikka ammatti-ihmisiä ollaan, ni että ihan samanlaisten asioiden parissa.” H2:”...että siitä tulee sitte niinku henkilökohtanen siitä suhteesta että vaikka se on ammatillinen.”

LEOPS-keskustelut eli lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma-keskustelut käydään huoltajien kanssa syyslomaan mennessä. Silloin ammennetaan päivittäisten kohtaamisten myötä vahvistetusta luottamuksen laarista. Keskustelussa huoltajat saavat kertoa asiantuntijoina omasta lapsestaan ja kuulla varhaiskasvattajilta, miten hänen esiopetusvuotensa on lähtenyt käyntiin. Huoltajien arvostaminen ja kunnioittaminen oman lapsensa asioiden asiantuntijana luovat pohjan luottamuksen rakentamiselle.

Erityisen merkittävää sensitiivinen kohtaaminen perheen kanssa on silloin, kun esikoululaisesta herää huoli. Vaikeiden asioiden puheeksi ottamista helpottaa pitkäjänteisesti rakennettu, luottamuksellinen vuorovaikutussuhde. Silloin, kun esikoululaisen asioita pohditaan moniammatillisissa tapaamisissa, joihin huoltajat osallistuvat, välillä laajankin ammattilaisjoukon ympäröimänä, on huoltajien osallisuuden huomioiminen ensiarvoisen tärkeää.

H2:” Ja mulla tuli näissä palaverissa semmonen olo, että aina sanois sille vanhemmalle tämmösen kannustavan sanan, kun se on kuitenkin tosi rankka juttu, kun mun laps tarvii, että pöydällinen väkee istuu tänne, sanos, että sä tosi hienosti oot tehny ja että kyllä näkee, että sä ajattelet ja oot miettiny tätä ja oot hienosti hoitanu.” H1:”Ettei koe vain epäonnistuneensa.”

Haastateltavani kuvaavat kasvatusyhteistyötä myös rinnalla kulkemisena ja nostavat esiin perheiden moninaisuuden arvostamisen. He haluavat osoittaa perheille, että vaikka he ovat ammattihenkilöitä, ei heidän tapansa toimia ole sen oikeampi kuin perheenkään tapa, vaan oikein ja lapsen parhaaksi voi toimia monella tavalla. Tämä luo kokemuksen yhdenvertaisuudesta. Luottamuksen kannalta on keskeistä myös se, että vanhemmat oivaltavat, että varhaiskasvattajat haluavat toiminnallaan ainoastaan lapsen parasta. Tarkoituksena on yhdessä vanhempien kanssa toimimalla päästä tähän tavoitteeseen.

H2: "...muutenki sillee kunnioittamaan, on erilaisii perheitä ja erilaisia tapoja, että mejjän yks tapa ei oo vaan oikee.."

H1:"...ettei ketään ett mejjän, että missään tapauksessa ei ketään oo tarkoitus syyllistä et se mitään virheitä arvostellaan..."

7.2 Yhteisöllisyyden vahvistaminen huoltajien osallisuutena

Yhteisöllisyyden vahvistaminen näkyi haastatteluissa pyrkimyksenä mahdollistaa huoltajien osallisuus sekä luoda heille tilaisuuksia muiden huoltajien kanssa verkostoitumiseen. Osallisuus ja yhteisöllisyys liittyvät käsitteinä hyvin läheisesti toisiinsa. Kun koemme osallistuvamme yhteiseen toimintaan, liitymme samalla osaksi yhteisöä. Haastattelemani varhaiskasvattajat pitivät tärkeänä sitä, että huoltajien osallisuus huomioitiin kaikissa mahdollisissa tilanteissa, niin päivittäisissä kohtaamisissa ja vanhempainilloissa kuin LEOPS-keskusteluissa ja monitoimijaisissa yhteistyöpalavereissakin.

Taulukko 4: Yhteisöllisyyden vahvistaminen

Yhteisöllisyyden vahvistaminen tavoitteina	Yhteisöllisyyden vahvistaminen toimintana
<ul style="list-style-type: none"> • Huoltajien osallisuuden kokemus • Verkostoituminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Huoltajien aloitteiden huomioiminen • Huoltajien osallisuuden mahdollistaminen • Vanhempainillat, juhlat ja muut tilaisuudet

Haastatteluissa kävi ilmi myös tavoite vastata huoltajien tarpeeseen verkostoitua muiden vanhempien kanssa. Verkostoituminen vahvistaa yhteisöllisyyden kokemusta ja lisää kaikin tavoin

siirtymävaiheen sujuvuutta, kun huoltajat voivat jakaa kokemuksiaan ja tuntemuksiaan vertaistensa kanssa uudessa elämäntilanteessaan.

H2": Se on kauheen tärkeä se verkostoituminen. Ja vitsailtu, että te voitte ylioppilasjuhlissaki istuu vielä tässä samalla porukalla että se on kuitenkin niinku aika tiivistä sitte se... että annetaan mahdollisuus ja se on aika hyvin monen kohdalla toteutunut."

Osallisuus voi muodostua pienistäkin teoista ja eleistä. Tärkeintä on tavoitteellinen ja pitkäjänteinen, säännöllinen työ ja huoltajien aloitteisiin tarttuminen.

H2:"No oli yks perhe, joka tuli matkalta ja vanhempi halus kertoa sitte lapsen kanssa matkassa et ne oli oikee et ne oli tehny tohon esityksen ja oli tavarat ja ne oli ottanu valokuvia ja kertoivat sitte siitä." H1: "Ja se tuli ihan perheeltä itseltään." H2:"Joo, perheeltä ja sitte napattiin vielä siihen jatkotyöskentelyä, että vähän väritettiin kuvia niistä aiheista ja oli niinku ihan tosi kiva ja perheelle tärkeä." H1:" Ja lapsellekin ja häntäki se nostatti että hän sai olla vähän framilla." H2:"Nii että jos me oltais vaan sanottu, että ei meidän aikatauluihin sovi että ku meillä on nyt tää tonttuaskartelu, että kyllä sitte vaan täytyy ja sehän sopi tosi hyvin."

Huoltajia voidaan saada sitoutumaan eskarin arkeen esimerkiksi pyytämällä heitä tuomaan askartelumateriaaleja kuten munakennoja, vessapaperirullia tai lasipurkkeja. Kaikki huoltajien tarjoamat materiaalit kuten langat ja piirustuspaperit otetaan aina kiitollisuudella ja iloiten vastaan. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta voidaan hyödyntää ryhmän toiminnassa.

H1:" Onhan meillä ollu tänäki vuonna on muita kieliä puhuvia, että sen hyödyntäminen." H2: "Et meillä on nyt tää lähinnä, että lauletaan aina onnittelulaulu kaikilla kielillä, ni siinä vanhemmat on sitte tuonu oman kielen sanotusta."

Lisäksi on pyydetty huoltajia esittelemään omia ammattejaan tai harrastuksiaan esikouluryhmälle.

Toisinaan esikoululaisen isommat sisarukset ovat jo käyneet saman esikoulun. Tällöin voidaan vanhempainilloissa pyytää näitä konkarihuoltajia jakamaan kokemuksiaan aiemmasta esikouluvuodesta. Huoltaja sitoutuu osaksi esikoulua tuoden kertomansa avulla tietoa niille perheille, joiden esikoinen on aloittamassa esikouluvuottaan. Vertaiskokemusten jakaminen myös vapauttaa tunnelmaa ja vahvistaa yhteisöllisyyttä, kun perheet kokevat olevansa saman asian äärellä. Vanhempainillat ja muutkin tilaisuudet pyritään järjestämään siten, että niihin on suunniteltu elementtejä, jotka mahdollistavat huoltajien osallisuuden. Huoltajille tulee

tarjota mahdollisuuksia verkostoitua. Esimerkiksi vanhempainillan ohjelma voidaan suunnitella siten, että huoltajille jää aikaa vapaaseen jutusteluun ja tutustumiseen. Sen lisäksi vanhempainilloissa voidaan kerätä yhteystietolistoja, joihin halukkaat voivat laittaa nimensä ja puhelinnumerosa, mikä helpottaa yhteydenpitoa eskarikaverusten kesken.

8 Johtopäätöksiä ja yhteenvetoa

Tässä tutkimuksessa olen etsinyt vastausta seuraaviin kysymyksiin: minkälaisia yhteistyön muotoja toteutetaan Porvoon esiopetuksessa esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmien valossa sekä miten huoltajien osallisuus näkyy esiopetuksessa. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmien sekä varhaiskasvatuksen opettajien haastattelujen muodostaman tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta, että porvoalaisessa esi- ja perusopetuksessa tehdään paljon yhteistyötä ja yhteistyömuodot ovat erittäin monipuoliset. Erilaisia tapoja toteuttaa yhteistyötä on luovasti sijoitettu esikoululaisten ja peruskoululaisten arkeen ja juhlaan. Sellaisissa yksiköissä, joissa esiopetus sijaitsee koulun kanssa samassa rakennuksessa, on järjestetty lukuisia mahdollisuuksia sekä oppilaiden keskinäisille kohtaamisille että myös henkilökunnan kohtaamisille. Yhteisöllisyys kasvaa juuri näistä yhdessä toimimisen kokemuksista. Perheiden osallisuuden huomioimisen tulee toimia keskeisenä yhteistyön lähtökohtana. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä pohdittaessa on tärkeää miettiä, minkälaisia nämä yhdessä toimimisen kokemukset ovat ja minkälaisia mahdollisuuksia ne tarjoavat yhteisön toimintaa osallistumiselle. (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2006, 14.)

Kokoan seuraavassa taulukossa luvuissa 5, 6 ja 7 esittelemäni sekä esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelma- että haastatteluaineiston tutkimustulokset ja sen jälkeen avaan tekstissä keskeisiä tuloksia.

Taulukko 5: Keskeisiä tutkimustuloksia

Esi- ja perusopetuksen yhteistyön tavoitteet (aineistona esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmat)	Esi- ja perusopetuksen yhteistyö toimintana (aineistona esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmat)	Huoltajien osallisuus tavoitteina (aineistona haastattelut)	Huoltajien osallisuus toimintana (aineistona haastattelut)
Toimintakulttuuriin liittyvät tavoitteet:	Tilojen käyttöön liittyvä yhteistyö	Kasvatusyhteistyö <ul style="list-style-type: none"> • luottamuksellisen 	Kasvatusyhteistyö <ul style="list-style-type: none"> • Vanhempainillat

<ul style="list-style-type: none"> erilaisten toimintakulttuurien tunnistaminen ja yhteisten suuntaviivojen etsiminen yhtenäisten ohjaavien asiakirjojen hyödyntäminen kaksikielisyyden vaaliminen toimintarakenteisiin liittyvä suunnittelu <p>Kasvatusyhteisöjen vuorovaikutukselliset tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> yhteistyön suunnittelu yhteisöllisyys <p>Toimintaympäristöön liittyvät tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> tilojen käytön suunnittelu 	<ul style="list-style-type: none"> yhteisissä tiloissa kohtaaminen <p>Yhteistyö oppilaiden toimintana</p> <ul style="list-style-type: none"> koulukummitoiminta juhlat liikunnalliset tapaamiset muut toiminta koulun tutustumispäivä <p>Yhteistyö henkilökunnan toimintana</p> <ul style="list-style-type: none"> yhteistyön suunnitteluun ja kehittämiseen painottuvaa tiedonkulun varmistaminen <p>Yhteistyö huoltajien osallisuuden kannalta</p> <ul style="list-style-type: none"> vanhempainillat 	<p>suhteen luominen</p> <ul style="list-style-type: none"> huoltajien asiantuntijuuden kunnioittaminen ja vanhemmuuden vahvistaminen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus <p>Yhteisöllisyyden vahvistaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> huoltajien osallisuuden kokemus verkostoituminen 	<ul style="list-style-type: none"> Päivittäiset kohtaamiset LEOPS-keskustelut Monitoimijaiset yhteistyöpalaverit <p>Yhteisöllisyyden vahvistaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> Huoltajien aloitteiden huomioiminen Huoltajien osallisuuden mahdollistaminen Vanhempainillat, juhlat ja muut tilaisuudet
---	--	---	--

Luvussa 5 kokosin esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmista löytämiäni esi- ja perusopetuksen yhteistyölle asetettuja tavoitteita, jotka luokittelin **toimintakulttuuriin liittyviksi tavoitteiksi, kasvatusyhteisöjen vuorovaikutuksellisiksi tavoitteiksi** sekä **toimintaympäristöön liittyviksi tavoitteiksi**. Aineiston perusteella **toimintakulttuuriin liittyviä tavoitteita** ovat erilaisten toimintakulttuurien tunnistaminen ja yhteisten suuntaviivojen etsiminen, yhtenäisten ohjaavien asiakirjojen hyödyntäminen, kaksikielisyyden vaaliminen sekä toimintarakenteisiin liittyvälle suunnittelulle asetetut tavoitteet.

Lähtökohtana esi- ja perusopetuksen yhteistyölle voidaan sekä kirjallisuuden että yhteistyösuunnitelmista saadun käytännön työtä tekevien kuvaamana pitää sitä tosiseikkaa, että varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen **toimintakulttuurit** poikkeavat toisistaan. Tutkimuksessaan esi- ja alkuopettajien yhteistyöstä Jenni Santtila toteaa jopa, että esikoulun ja peruskoulun opettajat kokevat toiminnan rakenteet niin erillisiksi, että ne hankaloittavat yhteistyötä (Santtila 2017,2). Yhteistyösuunnitelmissa tunnistetaan tarve tutustua toistensa toimintakulttuuriin, jotta siinä osattaisiin toimia. Tämä pätee sekä lapsiin että aikuisiin. Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelmassa pidetään tavoitteena yhteisen toimintakulttuurin kehittämistä (2017,18). Tällä hetkellä ollaan tämän tavoitteen samalla jatkumolla, mutta hieman toisessa kohtaa sitä, kun tunnistetaan ja nähdään toimintakulttuurien erilaisuus. Toimintakulttuurien yhdentymistä tukevat toimintaa ohjaavat Opetushallituksen asiakirjat. Tämä on vahvuus, joka on oivallettu esi- ja perusopetuksen yhteistyössä. Yhteistyön suunnitelmallisuudesta ja pitkäjänteisyydestä riippuu, miten hyvin opitaan tuntemaan toistensa toimintatavat ja ymmärtämään niitä. Porvoossa toimivassa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyöryhmässä nähdään tarpeellisena, että esi- ja alkuopetuksen opettajien tietoa ja tuntemusta toistensa työskentelytavoista pyritään lisäämään esimerkiksi koulutuksia järjestämällä (Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen työryhmä 2019).

Porvoolle tyypillinen ominaispiirre on elävän kaksikielisyyden vaaliminen, joka nostettiin yhdeksi tavoitteeksi kaksikielisissä sivistyskeskuksissa. Varhaiskasvatuksen organisaatio on kaksikielinen, joten kaksikielisessä päiväkodissa kieliryhmät tekevät luontaisesti runsaasti yhteistyötä. Tämän yhteistyön jatkumista pidettiin tärkeänä myös koulun puolelle siirryttäessä.

Silloin, kun esiopetusyksikkö sijaitsee koulun yhteydessä, voidaan yhteistyön järjestelmällisellä ja innovatiivisella suunnittelulla mahdollistaa suuri määrä kohtaamisia esioppilaiden ja peruskoulun oppilaiden kesken. Yhden yksikön esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmassa tätä oli erityisesti pohdittu ja järjestetty koululaisille ja esikoululaisille mahdollisuuksia sekä spontaaneihin että ennalta suunniteltuihin, ohjattuihin tapaamisiin erilaisissa yhteyksissä. Yleisesti ottaen tällainen suunnittelu vaikuttaa olevan vielä vähäistä ja yhteistä tilojen käyttöä voitaisiin todennäköisesti tehostaa. Tilojen ja oppimisympäristöjen rakentaminen ja arviointi yhteistuumin ja lapsia osallistaen ovat omiaan luomaan osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia (Kopisto, Brotherus, Paavola, Hytönen & Lipponen 2011, 75).

Kasvatusyhteisöjen vuorovaikutuksellisia tavoitteita ovat yhteistyön suunnitteluun liittyvät tavoitteet sekä yhteisöllisyys. **Toimintaympäristöön** liittyväksi tavoitteeksi luokittelin tilojen käytön suunnitteluun liittyvät tavoitteet. Esi- ja perusopetuksen yhteistyön tavoitteena on järjestelmällisesti tutustuttaa esikoulun ja peruskoulun oppilaat toisiinsa ja toistensa toimintaympäristöihin. Esiopetusyksiköt kuitenkin eroavat suuresti toisistaan ja niiden mahdollisuudet tehdä yhteistyötä lähikoulun kanssa vaihtelevat suuresti. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmista on helppo huomata, että määrällisesti yhteistyö vaihtelee hyvin paljon

yksiköstä toiseen. Tämä selittyy sillä, että osa esiopetusyksiköistä sijaitsee päiväkodin yhteydessä ja osa koulun yhteydessä tai välittömässä läheisyydessä. Esikoulun ja peruskoulun fyysinen välimatka toisistaan on merkittävä yhteistyötä edistävä tai hidastava tekijä. Kaiken kaikkiaan se, sijaitseeko esikoulu päiväkodin vai koulun yhteydessä, muokkaa kasvuympäristöstä varsin erilaisen (Karikoski & Tiilikka 2017, 89). Esi- ja perusopetuksen yhteistyö muotoutuu erilaiseksi myös silloin, kun verrataan yksiköitä, joissa esikoululaiset menevät kaikki samaan kouluun, niihin yksiköihin, joissa käy esikoulua usean peruskoulun koulutulokkaat. Esikoulun henkilökunnan on tällöin pidettävä yhteyttä useaan eri peruskouluun ja suunniteltava ja toteutettava yhteistyötä usean koulun henkilökunnan kanssa. Jo pelkästään aikataulutuksen on monin verroin haasteellisempaa tällaisissa tapauksissa, puhumattakaan vuorovaikutuksen haasteista.

Kuudennessa luvussa tarkastelin **esi- ja perusopetuksen yhteistyötä toimintana** ja totesin, että sen kirjo oli valtaisa. Jaoin yhteistyötoiminnan sen mukaan, liittyikö se **tilojen käyttöön, oppilaiden väliseen toimintaan, henkilökunnan keskinäiseen toimintaan** vai siihen, miten se näyttäytyi **huoltajien osallisuuden** kannalta. **Tilojen yhteiskäyttöä** määritteli luonnollisesti se seikka, miten lähellä toisiaan fyysisesti esi- ja perusopetus sijaitsivat. Tavallisinta oli liikuntavuorojen jakaminen myös esikoulun käyttöön sekä liikuntasalin että lähiliikuntapaikkojen osalta.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmissa oli kaikkein eniten panostettu esi- ja perus**oppi-****laiden yhteistyö**toimintaan. Lähtökohtana yhteistyölle oli oppilaiden tutustuminen toisiinsa, henkilökuntaan ja koulun lukuisiin tiloihin kuten ruokalaan. Tavallisin yhteistyömuoto oli juhlien viettäminen yhdessä. Muita yhteistyömuotoja olivat koulukummitoiminta, liikunnalliset tapaamiset, koulun tutustumispäivä ja lukuisat muut arkeen sijoitetut toiminnot ja tapahtumat kuten retket tai eri teemojen ympärille rakentuvat oppilaiden vierailut toistensa toimintaympäristöissä. Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma (2017, 18) määrittelee, että esi- ja alkuopetuksen yhteistä toimintaa järjestetään vähintään kolme kertaa lukuvuoden aikana. Tässä ovat jälleen hyvin eri viivalla ne esiopetusyksiköt, jotka toimivat päiväkodin yhteydessä ja ne, jotka toimivat koulun yhteydessä.

Esi- ja perusopetuksen yhteistyö näyttäytyy **henkilökunnan keskinäisenä** toimintana suunnitteluna, valmisteluna, ohjaamisena ja arviointina. Yhteistyön aloittaa palaveri, jossa laaditaan esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelma. Aineiston perusteella on havaittavissa, että monissa yksiköissä tämä jää toimintakauden ainoaksi viralliseksi palaveriksi, vaikka esi- ja perusopetuksen yhteiset säännöllisesti toistuvat suunnittelutapaamiset toisivat oivallisen mahdollisuuden toimintakulttuurien lähentämiseen. Rakenteisiin varattu palaveriaika esimerkiksi keran kuussa toisi esi- ja alkuopetuksen keskinäiselle yhteistyölle sen ansaitseman lisäarvon jäməkittäväällä toimintaa. Helsingin opintoviraston julkaisemassa tutkimusraportissa, jossa tarkasteltiin joustavan esi- ja alkuopetuksen kehittämishanketta, todettiin, että yksi

rakenteellinen, yhteistyötä edistävä seikka on esi- ja alkuopetuksen toimijoiden tapaamisten kirjaaminen työjärjestykseen. Sen havaittiin sitouttavan ja motivoivan henkilöstöä yhteistyön kehittämiseen, suunnitteluun ja toteuttamiseen. Lisäksi huomattiin, että tällä tavoin saatiin paremmin hyödynnettyä henkilöstön asiantuntemusta ja ammattitaitoa. (Kopisto, Brotherus, Paavola, Hytönen & Lipponen 2011, 75.) Vaikka huoltajien osallisuus yhteistyöprosessissa on ilmeinen, ei sitä näy juurikaan kirjattuna yhteistyösuunnitelmiin. Mm. tämän yhteistyön osaluheen pohtimiseen voitaisiin käyttää enemmän aikaa säännöllisesti toistuvien esi- ja perusopetuksen suunnittelutapaamisten myötä.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmien perusteella suurimmassa osassa yhteistyötä tekevistä yksiköistä tavataan kerran vuodessa, jolloin laaditaan vuosittainen yhteistyösuunnitelma. Monessa yksikössä yhteistyö on kuitenkin niin tiheää ja tapahtumia on paljon, että jonkinlaista suunnittelua tarvitaan. Nämä ilmeisesti sovitaan pienemmällä joukolla eivätkä ne tule kirjatuksi yhteistyösuunnitelmaan. Joidenkin yksiköiden yhteistyösuunnitelmaan on kirjattu, että jokin tapahtuma suunnitellaan lähempänä, mutta varsinaisesta suunnittelusta ei ole dokumentoitu yhteistyösuunnitelmaan mitään. Yhteistyösuunnitelman käyttö läpi vuoden yhteistyön dokumentointivälineenä toisi yhteistyölle näkyvyyttä ja voisi auttaa sen pitkäjänteisessä tarkastelussa ja kehitystyössä.

Aika on luonnollisesti sellainen resurssi, jota ei ole loputtomasti käytössä. Santtila toteaa esi- ja alkuopettajien yhteistyötä koskevassa tutkimuksessaan, että vaikka esikoulun ja peruskoulun opettajat näkivät yhteistyöllä olevan paljon oppilaisiin ja heidän henkilökohtaiseen kasvuunsa liittyviä tuloksia jouduttiin yhteistyötä kuitenkin rajoittamaan sen opetustyöltä vievän ajan vuoksi (Santtila 2017, 2). Tämä on kuitenkin resurssointi- ja arvokysymys. Voidaan pohtia, mikä on tärkeää toiminnan kannalta, onko yhteistyöhön käytetty aika perusteltua verrattuna siitä saatavaan hyötyyn.

Vaikka esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmissa ei juurikaan pohdittu **huoltajien osallisuutta** yhteistyössä, on esiopetuksessa kuitenkin tähän panostettu, mikä kävi ilmi tekemistäni esiopetuksessa työskentelevien varhaiskasvatuksen opettajien haastatteluissa, joita analysoitiin luvussa 7. Esiopetuksessa työskentelevien varhaiskasvattajien huoltajien osallisuutta käsittelevien haastatteluiden analyysistä nousivat keskeisiksi teemoiksi **kasvatusyhteistyö** ja **yhteisöllisyyden vahvistaminen**.

Kasvatusyhteistyön tavoitteiksi nähtiin luottamuksellisen suhteen luominen, huoltajien asiantuntijuuden kunnioittaminen ja vanhemmuuden vahvistaminen sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kokeminen. Kasvatusyhteistyötä vahvistettiin päivittäisissä kohtaamisissa, vanhempainilloissa, sekä LEOPS-keskusteluissa että monitoimijaisissa yhteistyöpalavereissa. Kasvatusyhteistyön lähtökohtana on luottamuksellinen vuorovaikutussuhde huoltajien kanssa. Perheiden moninaisuuden arvostaminen ja huoltajien sensitiivinen kohtaaminen mahdollistavat

vaikkeidenkin asioiden puheeksi ottamisen. Haastateltavat korostivat yhdessä toimimista lapsen parhaaksi.

Yhteisöllisyyden vahvistamisen tavoitteiksi nousivat aineiston perusteella huoltajien osallisuuden kokemus ja verkostoituminen muiden huoltajien kanssa. Käytännössä yhteisöllisyyttä vahvistettiin huomioimalla huoltajien aloitteita arjen tilanteissa. Huoltajien osallisuutta mahdollistettiin vanhempainilloissa, juhlissa ja muissa tilaisuuksissa. Huoltajia pyrittiin ottamaan mukaan esikoulun arkeen tarttumalla heidän tarjouksiinsa tuoda eskariin esimerkiksi askartelumateriaaleja tai pyytämällä heitä kertomaan lapsiryhmälle ammatistaan tai harrastuksestaan. Yhteisissä tilaisuuksissa järjestettiin huoltajille mahdollisuuksia verkostoitua muiden esikoululaisten huoltajien kanssa.

Esittelin luvussa 2.3 Huoltajien osallisuus siirtymissä Karikosken ja Tiilikan (2017, 93-94) laatiman siirtymävaiheiden toteuttamisohjelman. Tarkastelen seuraavassa tämän ohjelman toteutumista oman aineistoni valossa Porvoon varhaiskasvatuksessa, ja nimenomaan esiopetuksessa, kohta kohdalta.

Perheen ja henkilöstön tutustuminen toisiinsa. Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelman (2017,5) mukaisesti esiopetuksessa järjestetään perheelle mahdollisuus tutustua lapsen tulevaan esiopetusyksikköön jo toukokuussa ennen esikoulun alkua. Tällöin järjestetään tutustumispäivä, jolloin aamupäivällä on lapsen mahdollista vieraila esikoulussa huoltajansa kanssa ja illalla on vanhempainilta, jossa huoltajat pääsevät tapaamaan lapsensa tulevat esiopetuksen varhaiskasvattajat. Haastattelujen perusteella esikoulun työntekijät pyrkivät heti aloittamaan tutustumisen sekä uuteen esikoululaiseen että tämän huoltajiin. Vanhempainillat, LEOPS-keskustelut, erilaiset juhlat ja päivittäiset kohtaamiset vahvistavat kasvatusyhteistyön edellyttämää luottamussuhdetta huoltajien ja varhaiskasvattajien välillä. Luontevaa vuorovaikutusta vaalitaan koko esiopetusvuoden ajan.

Lapsen ja huoltajien tutustuminen uuteen kasvuympäristöön. Samalla, kun toukokuun tutustumispäivänä tullaan tutustumaan esikoulun henkilökuntaan, aloitetaan uuteen kasvuympäristöön tutustuminen. Henkilökunta esittelee fyysisiä tiloja ja toimintakäytänteitä mahdollisimman monipuolisesti jo heti tutustumispäivänä. Haastateltavani työskentelivät koulun kanssa saman katon alla toimivissa esiopetusyksiköissä, jolloin heidän esiopetusryhmiensä toiminnassa koko esiopetusvuosi oli käytännössä tutustumista sekä esikoulun että peruskoulun toimintakulttuuriin ja kasvuympäristöön. Huoltajat pääsivät tästä osallisiksi aina esikoulussa käydessään. Tämän lisäksi toukokuussa järjestetään myös tuleville ekaluokkalaisille tutustumispäivä sekä heidän huoltajilleen vanhempainilta. Huoltajat saavat myös esimakua koulun toimintakäytänteistä vastaanottaessaan tunnukset koulun sähköiseen tiedotus- ja viestijärjestelmään Wilmaan.

Huoltajien ja lapsen osallisuus. Haastatteluissa varhaiskasvattajat korostivat huoltajien asian-
tuntijuutta oman lapsensa asioissa. Huoltajien kunnioittaminen, arvostaminen ja huomioimi-
nen vahvistavat huoltajien kokemusta osallisuudesta. Varhaiskasvattajat pitivät tärkeänä sitä,
että huoltajat otetaan esikoulun arkeen mukaan kaikin mahdollisin keinoin ja heidän hienova-
raisimpiinkin aloitteisiinsa tartutaan aivan samalla tavoin kuin kaikessa varhaiskasvatuksessa
huomioidaan lasten aloitteet ja mielenkiinnonkohteet toiminnan suunnittelussa. Esikoululais-
ten ja heidän huoltajiensa kokemusten dokumentointi oln keskeisessä asemassa toimintaa ar-
vioitaessa. Arviointi toimii lähtökohtana kehittämistyölle. (Karikoski & Tiilikka 2017, 94.)
Haastateltavat kertoivat pyytävänsä vanhempainillassa sellaisia huoltajia, joiden vanhemmat
lapset ovat jo olleet esikoulussa, kertomaan kokemuksiaan esiopetusvuodesta ja esikoulun
toiminnasta. Palautelaatikko tuntuu myös olevan tavallinen tapa kerätä arviointia toimin-
nasta.

Lapsen kasvun ja oppimisen jatkumo. Esikoululaisen kasvua ja oppimista dokumentoidaan Por-
vooon varhaiskasvatuksessa monin tavoin. Näistä keskustellaan huoltajien kanssa päivittäin lap-
sen tuonti- ja hakutilanteissa sekä syvällisemmin LEOPS-keskusteluissa, joissa laaditaan yh-
dessä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Sen liitteenä on tiedonsiirtolomake, jonka
huoltaja hyväksyy allekirjoituksellaan. Lomakkeeseen on kirjattuna ne asiat, jotka yhteistuu-
min huoltajan kanssa on sovittu siirrettäväksi kunkin lapsen osalta kouluun.

Kasvatusyhteistyö huoltajien osallisuutena. Tekemiäni haastattelujen perusteella ainakin esi-
opetuksen näkökulmasta huoltajien osallisuus toteutuu hyvin kasvatusyhteistyössä. Toki osalli-
suuden kokemus on jokaiselle yksilöllinen, joten haastatteleminen huoltajia heidän kokemuk-
sistaan, en voi mitään niistä kattavasti julkilausua. Jaettu kasvatusvastuu ja sen merkitys tie-
dostetaan erinomaisesti niissä porvoolaisissa esiopetusyksiköissä, joissa haastatteluni toteu-
tin. Kasvatusyhteistyö ja sen edellyttämä luottamuksen rakentaminen alkavat heti ensitapaa-
misesti ja luottamuksellista suhdetta vahvistetaan määrätietoisesti läpi koko esiopetusvuo-
den. Parhaassa tapauksessa huoltajat ja varhaiskasvattajat toimivat rinta rinnan lapsen par-
haaksi yhteistä tavoitetta kohti.

9 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadulliseen tutkimukseen ja tutkimuksen tekemiseen yleensä sisältyy lukuisia kohtia, joissa
tehdään valintoja. Nämä valinnat ja niitä edeltäneet pohdinnat vaikuttavat siihen, miten eet-
tistä tehty työ on. Eettisyyspohdinta voidaan aloittaa jo siitä, millä tavalla tutkimuksen aihe
valitaan. Lähtökohtana lienee kuitenkin se, että tutkimuksen eettisyyttä ja myös

läpinäkyvyyttä omalta osaltaan takaa avoimuus raportoinnissa sen kaikissa vaiheissa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 147-153.)

Valitsin opinnäytetyöni aiheen varhaiskasvatuksen kentältä, joka on minulle tuttu siellä vuosikausia töitä tehneenä. Yhteistyö esiopetuksessa kiinnostaa minua ja olen sitä paljon pohtinut erityisesti sen jälkeen, kun viime syksynä sain kutsun osallistua Porvoon varhaiskasvatuksen edustajana varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyötä kehittävän työryhmän toimintaan. Halusin valita tutkimusaiheen, jonka koin mielenkiintoiseksi ja joka lisäksi hyödyttää minua ja kaikkia muitakin esiopetuksessa työskenteleviä ammatillisesti. Myös työnantajani saa lisää tietoa varhaiskasvatuksen kentän toimintakäytännöistä.

Tutkimusaineistoni koostuu Porvoon varhaiskasvatuksen asiakirjoista; jokaisessa esiopetusyksikössä laadittavista esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmista sekä kolmesta esiopetuksen varhaiskasvattajan haastattelusta. Yhteistyösuunnitelmia analysoin etsimällä niistä yhteistyötavoitteita ja käytännön toimia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Ruotsinkielisten yksiköiden yhteistyösuunnitelmat oli laadittu ruotsiksi ja noudatin erityistä huolellisuutta käännöstyössä, ettei tekstin sisältö muuttuisi. Kun dokumentit oli käännetty, tarkastelin aineistoa sen jälkeen vain suomen kielellä. Haastattelujen toteuttamista kuvaan luvussa 7. Litteroin haastattelut tunnollisesti ja sanatarkasti. Olen pyrkinyt kaikin tavoin välttämään ilmaisuja, joissa jollain tavoin henkilöidään työntekijöitä tai edes toimintayksiköitä. Olen kaikessa toiminnassani pyrkinyt rehelliseen ja avoimeen toimintaan. Olen kirjannut kaikki tekemäni ratkaisut tähän opinnäytetyöhön.

Tämä opinnäytetyö on laadittu nimenomaan Porvoon varhaiskasvatuksesta eivätkä tulokset sellaisenaan ole yleistettävissä. Olen kuitenkin varma, että Porvoon mallin mukaisia yhteistyökäytänteitä ja -kokemuksia löytyy muidenkin kuntien varhaiskasvatuksesta.

10 Pohdintaa

Varhaiskasvatus on viime vuosina nostanut roimasti arvostustaan elinikäisen oppimisen polun alkupisteenä. Yksi syy tähän arvonnousuun on sekä varhaiskasvatusta että perusopetusta ohjaavien Opetushallituksen asettamien asiakirjojen yhdenmukaistaminen. Varhaiskasvatus on virallisestikin osa opintien jatkumoa. Myös syksyllä 2018 voimaanastunut Varhaiskasvatustalaki tuo varhaiskasvatuksen lainsäädännön 2000-luvulle. Ohjaavissa asiakirjoissa ohjeistetaan siirtymävaiheiden toteuttamisesta ja korostetaan sekä huoltajien kanssa että esi- ja perusopetuksessa tehtävän yhteistyön merkitystä mahdollisimman lempeän ja juohean siirtymän aikaansaamiseksi pienelle varhaiskasvatuksesta perusopetukseen siirtyvälle lapselle.

Tässä opinnäytetyössä olen pyrkinyt tarkastelemaan porvoalaisessa esiopetuksessa tehtävää yhteistyötä toisaalta peruskoulun, toisaalta huoltajien kanssa. Tarkoitukseni on ollut selvittää, millaisia tavoitteita yhteistyölle on asetettu ja miten näitä tavoitteita on käytännössä toteutettu. Lähdin tarkastelemaan yhteistyötä esi- ja perusopetusyksiköissä yhteisesti laadittavien esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmien valossa ja aikeeni oli valita sitten niistä jokin mielenkiintoinen yksityiskohta lähempään tarkasteluun. Tällaiseksi yksityiskohdaksi nousi huoltajien osallisuuden toteutuminen, sillä se näytti lähes täysin puuttuvan yhteistyösuunnitelmista. Haastattelin kolmea esiopetuksessa työskentelevän varhaiskasvatuksen opettajan ja haastatteluissa keskityin ainoastaan huoltajien osallisuuteen esiopetuksen yhteistyössä.

Vaikka valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan huoltajien kanssa tehtävän kasvatusyhteistyön merkitystä ja tasa-arvoisen vuorovaikutuksen ensiarvoisuutta (Opetushallitus 2018, 30), jää yhteistyön pohtiminen esiopetuksessa (ja koko varhaiskasvatuksessa) helposti kiireisen arjen jalkoihin. Kasvatusyhteistyön laatu vaikuttaa kuitenkin taatusti lapsen ja hänen perheensä kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Kasvatusyhteistyölle luodaan pohja jo heti ensikohtaamisesta ja varhaiskasvattajien vastuulla on syventää vuorovaikutussuhdetta luottamuksellista ilmapiiriä luoden. Toimiva kasvatusyhteistyö kantaa yli haasteellisempienkin tilanteiden, joita ovat esimerkiksi lapsesta heränneen huolen puheeksiottaminen tai siirtymävaiheet. Tässä opinnäytetyössä olen käsitellyt yhtä eniten tutkittua siirtymävaihetta, lapsen varhaiskasvatuksesta perusopetukseen tapahtuvaa siirtymää, jonka nivelvaiheena katson koko esiopetusvuoden toimivan. Karikoski ja Tiilikka ovat laatineet siirtymävaiheiden toteuttamishjelman, jossa he nostavat keskeiseksi tekijäksi siirtymän onnistumisen kannalta huoltajien ja lapsen osallisuuden. Huoltaja on paras asiantuntija, mitä tulee hänen oman lapsensa asioihin. Tätä asiantuntemusta ja kiintymyssuhdetta on tärkeää hyödyntää siirtymävaiheessa. Kun huoltaja kokee olevansa osa siirtymäprosessia, hän osaa toimia ikään kuin linkkinä lapsen ja kasvatusinstituution välillä ja sopivalla tavalla auttaa lasta käsittelemään haasteellista elämänvaihetta. (Karikoski & Tiilikka 2017, 93-94.)

Esiopetuksessa (ja varhaiskasvatuksessa) ei voida pitää huoltajan osallisuuden toteutumista itsestäänselvytenä, vaan sitä on syytä suunnitella ja arvioida jatkuvasti. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmia tarkasteltuani ja huomattuani, että niissä ei tähän keskeiseen yhteistyökumppaniin kiinnitetty juuri lainkaan huomioita, halusin selvittää huoltajien osallisuuden näkymistä esiopetuksen arjessa. Toteuttamieni varhaiskasvatuksen opettajien haastattelujen ja omankin työkokemukseni perusteella huoltajien osallisuus huomioidaan esiopetuksessa, mutta sitä ei kirjata mihinkään suunnitelmaan, eikä sen toteutumista aktiivisesti arvioida. Tämän vuoksi näkisin tarpeellisena, että Porvoossa laadittavissa esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmissa kiinnitettäisiin huomiota myös huoltajien osallisuuden toteutumiseen. Jotta tämä olisi mahdollista, olisi rakenteisiin varattu suunnittelu-aika tarpeen. Etenkin kun tätä nykyä monessa esi- ja perusopetusyksikössä näytetään tyytyvän vain yhteen vuosittaiseen yhteistyöpalaveriin. Aika asettaa omat rajoitteensa yhteistyön suunnittelulle ja

toteuttamiselle, mutta olen sitä mieltä, että hyvin suunniteltu varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyöhön käytetty aika maksaa itsensä takaisin sujuvasti ja lempeästi hoituneen siirtymävaiheen ansiosta.

Koska olen monet vuodet työskennellyt porvoalaisessa esiopetusyksikössä, oli minulla jo etukäteen kohtuullisen hyvä käsitys siitä, mitä esiopetuksen yhteistyö on. Paljon olen kuitenkin työni edetessä oppinut uutta. Vaikka meillä kaikilla Porvoon varhaiskasvatuksessa työskentelevillä on mahdollisuus käydä lukemassa kaikkien esiopetusyksiköiden esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmat, en siitä huolimatta ole tutustunut läheskään kaikkien esiopetusyksiköiden laatimiin yhteistyösuunnitelmiin, sillä esiopetuksen arki on hektistä eikä ihan kaikkeen riitä aikaa, vaikka haluaisikin. Opinnäytetyötä tehdessäni luin ilolla runsaista ja kekseliäistä tavoista toteuttaa esi- ja perusopetuksen yhteistyötä arjessa. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmista ei ole aiemmin julkaistu yhteenvetoa ja katson, että tällaisen kootun tiedon vieminen kentälle ja erilaisten käytänteiden jakaminen on erittäin tarpeellista. Tarkoituksena on, että tätä laatimani koostetta hyödynnetään Porvoon esiopetuksessa jo heti seuraavana lukukautena.

Toimiva yhteistyö varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välillä on edellytys lapsen eheän oppimisen polun luomiselle, unohtamatta luonnollisesti huoltajien ja koko perheen osallisuuden huomioimista tässä. Porvoossa on jo aiemmin kehitetty esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä ja viime syksynä perustettiin tätä kehitystyötä laajentamaan uusi työryhmä, joka pohtii varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyötä. On oivallettu, että vaikka esi- ja alkuopetus sijaitsevat juuri varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen nivelvaiheessa, on yhteistyön laajempi tarkastelu tarpeen. Suotuisten siirtymien kannalta juuri toimintakulttuurien yhdenmukaistaminen on avainasemassa ja tämä edellyttää tavoitteellista ja suunnitelmallista yhteistyötä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista paneutua huoltajien osallisuuden toteutumiseen tarkemminkin. Tässä työssä tarkastelin sen näyttäytymistä ainoastaan henkilökunnan haastattelujen perusteella. Toki olisi hedelmällistä haastatella myös huoltajia itseäänkin tästä aiheesta ja kuulla, miten he kokevat oman osallisuutensa. Hyvin paljon minua kiinnostaa myös toimintakulttuurin kehittäminen yhtenäisemmäksi ja haluaisin olla mukana luomassa uusia käytänteitä Porvoossa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen väliselle yhteistyölle ja sitä kautta lähentämässä näiden instituutioiden toimintakulttuureja. Tässä on aivan selkeä jatkotutkimuksen aihe.

Lähteet

Painetut

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Eerola-Pennanen, P., Vuorisalo, M. & Raittila, R. 2017. Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, 21-35.

Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja.

Hännikäinen, M. & Rasku-Puttonen, H. 2006. Johdanto: Päiväkoti ja koulu vuorovaikutuksellina yhteisöinä. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) 2006. Kasvatusruovovaikutus. Tampere: Vastapaino, 11-16.

Karikoski, H. & Tiilikka, A. 2017. Eheä kasvunpolku - haaste yhteistyölle. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 78-95.

Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) 2006. Kasvatusruovovaikutus. Tampere: Vastapaino, 91-108.

Karila, K. & Nummenmaa, A. R. 2006. Kasvatusvuorovaikutus ja yhteisöllinen työkuulttuuri. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) 2006. Kasvatusruovovaikutus. Tampere: Vastapaino, 34-47.

Karila, K. & Nummenmaa, A.R. 2006. Kasvatusvuorovaikutus ja yhteisöllinen työkuulttuuri.

Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino

Kopisto, K., Brotherus, A., Paavola, H., Hytönen, J. & Lipponen, L. 2011. Kohti joustavaa esi- ja alkupetusta. Joustavan esi- ja alkupetoksen tutkimus- ja kehittämishankkeen raportti. Helsingin kaupungin Opetusviraston julkaisu B1: 2011. Helsinki: Yliopistopaino.

Nummenmaa, A.R. 2006. Kasvattajien yhteisö ja kasvatuskulttuuri. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) 2006. Kasvatusruovovaikutus. Tampere: Vastapaino, 19-33.

Nyysölä, K. & Vitikka, E. 2013. Suomalaisen koulutusjärjestelmän kehittäminen. Teoksessa Pyhältö, K. & Vitikka, E. (toim.) 2013. Oppiminen ja pedagogiset käytännöt varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Oppaat ja käsikirjat 2013:9. Tampere: Juvenes Print, 7-20.

Pyhältö, K. & Vitikka, E. (toim.) 2013. Oppiminen ja pedagogiset käytännöt varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Oppaat ja käsikirjat 2013:9. Tampere: Juvenes Print.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Sähköiset

Karila, K., Kivimäki, M. & Rantavuori, L. 2013. Kasvatusinstituutiot kohtaavat. Joustava esi- ja alkuopetus yhteisöjen ja opettajien oppimisen haasteena. Teoksessa Karila, K., Lipponen, L. & Pyhältö, K. (toim.) Päiväkodista peruskouluun 2013 Siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2013:17, 25-38.

http://www.oph.fi/download/154485_paivakodista_peruskouluun_2.pdf

Karila, K., Lipponen, L. & Pyhältö, K. (toim.) Päiväkodista peruskouluun 2013 Siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2013:17. http://www.oph.fi/download/154485_paivakodista_peruskouluun_2.pdf

L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf

Opetushallitus 2014a. Esiopetus suunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2016:1. https://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetushallitus 2014b. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Peters, S. 2015:2 Transitions from early childhood education to primary school An interview with Sally Peters https://www.nzcer.org.nz/system/files/set2015_2_003.pdf NZCER

Porvoo 2018. Kieliohjelma. Viitattu 4.5.19. <https://www.porvoo.fi/strategia-ja-ohjelmat>

Porvoo 2019. Esiopetus. Esiopetuspaikat 2018-19. Viitattu 28.4.19. https://www.porvoo.fi/library/files/5ba38a5eed6b973448000b85/Esiopetuspaikat_2018-2019.pdf

Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma 2017. Julkaistu 1.8.2016, päivitetty 24.8.2017. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ops/2629929/esiopetus/tiedot>

Porvoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 1.8.2017. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ops/9191993/esiopetus/tiedot>

Santtila, J. 2017. Esi- ja alkuopettajien yhteistyö. Kasvattajayhteisöt esi- ja alkuopetuksen rajapinnalla. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/101591/GRADU-1497872683.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Soini, T., Pyhältö, K. & Pietarinen, J. 2013. Horisontaaliset ja vertikaaliset siirtymät koulun rajapinnassa. Teoksessa Karila, K., Lipponen, L. & Pyhältö, K. (toim.) Päiväkodista peruskouluun 2013 Siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2013:17, 6-16. http://www.oph.fi/download/154485_paivakodista_peruskouluun_2.pdf

Vlasov, J., Salminen, J., Repo, L., Karila, K & al. 2018. Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 24:2018. Viitattu 9.3.19. https://karvi.fi/app/uploads/2018/10/KARVI_2418.pdf

Julkaisemattomat

Kahden esiopetuksen varhaiskasvatuksen opettajan (H1 ja H2) haastattelu 10.5.19.

Esiopetuksen varhaiskasvatuksen opettajan haastattelu (H3) 21.5.19.

Esi- ja alkuopetuksen kehittäminen 2019. Kysely esi- ja alkuopetukselle. Porvoo.

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen työryhmä 2019. Kokouspöytäkirja 4.4.2019. Porvoo.

Varhaiskasvatuksen työryhmän ohje tulevien esikoululaisten huoltajille järjestettävään vanhempainiltaan 15.5.19 liittyen. Porvoo 2019.

Liitteet

Liite 1: Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelma	58
Liite 2: Haastattelupyyntö	59

Liite 1: Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelma

ESI- JA ALKUOPETUKSEN YHTEISTYÖSUUNNITELMA LUKUVUOSI 2018-2019

Päiväkoti (päiväkodit):

Koulu(t):

Yhteistyön tavoite	Toteuttamistapa	Aikataulu	Resurssitarve	Vastuhenkilöt	Arviointi

Yhteistyösuunnitelman laatijat:

Yhteistyösuunnitelma hyväksytty

pvm

rehtorin/koulunjohtajan allekirjoitus

päiväkodinjohtajan allekirjoitus

Liite 2: Haastattelupyyntö

Hei,

Teen opinnäytetyötä Laurea ammattikorkeakoulussa sosionomiopintoihini liittyen. Aiheeni on Porvoon esiopetuksessa tehtävä yhteistyö ja tutkimusluvan olen saanut varhaiskasvatusjohtaja Leila Nybergiltä. Olen itsekin työskennellyt porvoolaisessa esikoulussa useita vuosia ja siksi olen kiinnostunut tästä aiheesta.

Opinnäytetyössäni tarkastelen nivelvaiheen yhteistyötä esiopetuksen ja peruskoulun sekä huoltajien osallisuuden kannalta. Olen tarkoituksella jättänyt muut toimijat työni ulkopuolelle. Olen jo hankkinut aiheesta paljon tietoa esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmista, mutta niissä on todella vähän mainintoja huoltajien osallisuudesta yhteistyön tiimoilta. Siitä olisin haastattelulla halunnut saada lisää tietoa. Ajatukseni on, että juttelisimme aika vapaamuotoisesti näistä teemoista: Millä tavalla huoltajat huomioidaan esi- ja perusopetuksen nivelvaiheessa? Minkälaisia tavoitteita huoltajien osallisuudelle on asetettu ja miten huoltajien osallisuus toteutuu.